

SPRAWOZDANIE DYREKTORA

C. K.

GIMNAZYUM Św. JACKA

W KRAKOWIE

za rok szkolny 1896.

W KRAKOWIE.

NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

W Drukarni W. L. Anczyca i Spółki.

1896.

BIBLIOTHECA
IAGELL.
COVIENSIS

TREŚĆ:

1. Wespazyana Kochowskiego „Psalmodya Polska“, przez prof. Działę Leszka.
2. Część urzędowa przez c. k. Dyrektora.

400/28

1896

Biblioteka Jagiellońska

1003046648

Stary saski
Inskrypcja szkolna

WESPAZYANA KOCHOWSKIEGO „PSALMODYA POLSKA”.

(Kilka przyczynków do genezy tego utworu. — Stosunek Psalmody do Psalmów Dawida i Trenów Jeremiasza. — Znaczenie Psalmody w dziejach naszego piśmiennictwa).

I.

W r. 1695 wyszło dzieło poetyczne Wespazyana Kochowskiego p. t. *„Trybut Należny Wdzięczności Wszystkiego Dobrego Dawcy Panu Bogu albo Psalmodia Polska za Dobrodziejstwa Boskie Dziękująca. Przez iedną Nayliższą Creaturę r. 1693 napisana, a do druku 1695 podana. W Drukarni Jasney Góry Częstochowskiey“*. Kart nlb 2 stron liczb 105, mniejsza 8° 1).

Psalmodya jest dziełem starca, złamanego fizycznymi bólami i doświadczeniem lat przeżytych wytrawnego, czytanego

¹⁾ W rękę miałem dwa pierwodruki, jeden z Biblioteki zakł. nar. im. Ossolińskich we Lwowie (l. 17.463), drugi z Biblioteki Uniwersytetu lwowskiego (sygnatura nr. 6629, LXIV, c 26). Za dozwolenie swobodnego korzystania z tych pierwodruków składam najserdeczniejsze podziękowanie J. W. P. Dr. Hirschbergowi, Dr. Papéemu i drogiemu memu profesorowi J. W. P. Dr. Semkowiczowi, niemniej J. W. P. Dr. W. Wisłockiemu, kustoszowi biblioteki Jagiellońskiej, z którego cennych rad, pisząc tę pracę, niejednokrotnie korzystałem.

Ponieważ w pracy tej wypadnie mi często cytować różne utwory Kochowskiego, znane mi tylko z wydania Turowskiego, przeto i ustępy z Psalmody cytuję wedle tego wydania, czynię to tem łatwiej, iż, porównawszy to wydanie z pierwodrukiem, nie znalazłem w niem żadnych rażących błędów.

w nabożnej literaturze, wierzącego w iloczyny liczb 7 i 9, czującego nadewszystko zbliżającą się śmierć. Dzieło, na które takie pierwiastki się złożyły, musiało nabrać odrębnego charakteru. Odbiło się na niem czytanie poety w nabożnej literaturze, styl bowiem Psalmodyi naśladuje prozę biblijną. Wiara w klimaktery miesza się ze szczerem uczuciem religijnem żarliwego katolika. Mistyczne pojęcie o szczególniejszej opiece Boga nad Polską, wzniosłe i wspaniałe samo w sobie, dziwnie odbija od zabobonnych rozwodzeń się nad „rewolucjami państw w klimakterykach“¹⁾. Gdy po przeczytaniu głębokich roztrząsań przeszłości narodowej napotykamy takie przykrawywanie dziejów do mało-dusznej formułki, jak tłómaczenie wymarcia dynastyi Jagiellonów na „siódmym następcy, na którym żalosny klimakteryk niepłodności pochodnię świętych cnót domu Jagiellońskiego zgasił“²⁾, doznajemy wtedy przykrego uczucia i zadajemy sobie pytanie: czem należy wytłómaczyć tę dysharmonię, mącą melodyę Psalmów Kochowskiego?

Znać, dusza poety popadała często w rozstrój, nie utrzymywała się zawsze na wyżynie poetyckiej i musimy w to wierzyć, co tak często poeta w Psalmodyi powtarzał: że „zmysły tępiał“ pod wpływem choroby³⁾.

Psalmy, powstałe w takich chwilach, nie dorównują swym pomysłem i polotem tym, które zostaną na zawsze prawdziwą ozdobą naszej poezyi XVII. wieku. Tych słabszych na szczęście niewiele: XIII., XXI., XXVIII., XXIX. Psalmy, wzniosłe i piękne, dają nam wymowne świadectwo o skryształizowaniu się uczuć poety religijnych i politycznych w systemat jasny i niewzruszony. Z wszystkich psalmów mówiących o Polsce, o jej prze-

¹⁾ Psalm XXVII., str. 46. do 49.

²⁾ Psalm V., str. 11.

³⁾ Prof. Nehring w „Studyach Literackich“ (Poznań 1884) str. 134. pisze, że Kochowski był „trapiiony, jak się zdaje, chorobą, więc w usposobieniu, w którym myśl o śmierci pognebiała ciało, a ducha porywała w górę, w którym religia najsilniej przemawia do człowieka“. Na drugą część tego zdania każdy zgodzić się musi, co do pierwszej, to najmniejszej nie ulega wątpliwości, iż poeta był rzeczywiście chorym; w psalmie XXXIII. (str. 58.) nazywa Kochowski wyraźnie swą chorobę „kołtun“, w innych zaś psalmach narzeka na „rumacę ciała“. Za pewnik tedy przyjąć należy, iż część przynajmniej psalmów powstała w czasie choroby poety.

szłości i przyszłości, bije przekonanie, że „prawą wiarą powstała Polska, a uszanowanie Kościoła uczyniło jej znaczną między narody reputacyę“, że „stateczność w wierze i uszanowanie Kościoła ¹⁾ zapewnią i teraz Polsce siłę wewnętrzną i orężne powodzenie.

Przekonania polityczne Kochowskiego, wypowiedziane przezeń w Psalmodyi, da się streścić w dwu punktach: 1) poeta pragnie wzmocnienia władzy królewskiej, a, co za tem idzie, i zmiany formy sejmowania; 2) Polska wtedy dopiero silną się stanie, gdy w niej król z ramienia Boga będzie sprawował rządy. Oto słowa Kochowskiego:

„Niechajże teraz nie mówią królestwa, pod monarchami zostające: nadzieja nasza w niemowlęciu, piersi matki swojej ssącym.

„Ale niech mówi z przyległemi prowincjami Polska: nadzieja moja w Bogu, który mi króle podaje, znając mię dzieciństwem swoim“ ²⁾.

Czytając przytoczony ustęp Psalmodyi, nabieramy o Kochowskim takiego wyobrażenia, jakie miał o nim Julian Bartoszewicz, zdając sprawę z „Roczników Polskich Klimakteru IV.“ ³⁾. W ustępie tym bowiem widzimy, jak „nasz szlachcic kontuszkowy, stronnik Jerzego Lubomirskiego, jest tutaj legitymistą innego sposobu widzenia rzeczy. Kochowski wyraźnie się gniewa już na wolną elekcyę królów. Radby zawsze widział na tronie Piasta... Budzi się w nim już niesmak do sejmikowania szlachty... Takie rozumowanie i widzenie rzeczy“ to „wniosek, zaczerpnięty z rozumowania dziejów ubiegłych... to już przekonania lat starych, kwintessencya żywota“.

Dalszymi takimi wnioskami zaczerpniętymi z rozumowania własnego serca dziejów ubiegłych, są te psalmy, w których poeta: „*wyznaje niepojętą wszechmocność boską, prosi Boga o powstanie z grzechu prawdziwie, wyznaje swe winy i dziękuje opatrzności za sztukę chleba*“ ⁴⁾. Najgłębiej w tajnie swego serca pozwala

¹⁾ Psalm V., str. 10.

²⁾ Psalm IX., str. 18.

³⁾ Biblioteka Warszawska 1854 r. Tom III., str. 338. Ocena polskiego przekładu „Klimakteru IV.“, wydanej przez J. J. Bobrowicza.

⁴⁾ Psalm I., II., III. i IV., str. 1.—8.

Kochowski zajrzeć czytelnikowi psalmu XVII. i XXXV.; pierwszy z tych psalmów to: „ostatniego terminu wzmianka“, drugi zaś to: „testament katolicki“¹⁾.

Gdyby te dwa tylko psalmy do naszych czasów zachowały się były, z nich już odgadnąćby można, w jakim stanie dusza i ciało poety znajdowały się w latach powstania Psalmodyi.

Psalm XVII. powstał bez wątpienia w sześćdziesiątym trzecim (wielkim klimakterycznym 7×9) roku życia Kochowskiego. Prócz głębokiej rezygnacyi i szczerej wiary znać w tym psalmie dotkliwe cierpienia, którym wtedy Kochowski podlegał:

„Zewsząd źle! Zdrowie mir wypowiada, zmysły tępieją, choroba śmiercią grozi, ale nadewszystko tęsknica trapi, która ze złego sumienia pochodzi...

„Teraz dopiero postrzegam, że życie ludzkie nie jest żywo-tem, ale pojazdem do śmierci i męczeństwem, którego z nas że samych przyczyna...

„Życieź to, czy cierpienie, pytam?..“

Śmierć zaś o tym starcu pamięta, „kiedy go chorobą, jak zawiłym rokiem, obesławszy, na straszny trybunał boski gotować się każe“.

Do tego „rodzina i krewni tylko zaglądają nazierkiem z wierzchu płaszczem pokrywając chciwość spuścizny“...²⁾.

Psalm XXXV., „testament katolicki“ jest nader tklivem wyznaniem wiary i ufności w Bogu, poeta zmęźniał w tym psalmie, o bolach ciała zapomniął.

W „Testamencie“ godzi się Kochowski jako prawy katolik z swoim sumieniem, zwraca się do miłosierdzia bożego, prosząc zmiłowania dla grzesznej swej duszy, i żegna się z ziemskim światem. W tym psalmie wspomina też Kochowski o ubogich włóścianach³⁾, do nich też odnoszą się następujące ustępy psalmu XIX.:

¹⁾ Psalm. str. 30. do 32. i 60. do 62.

²⁾ Do dziś brak nam niestety dokładnego życiorysu i szczegółowego rozbioru dzieł Kochowskiego, bo ani jednym ani drugim nie jest w zupełności praca A. Rządźewskiego (Warszawa 1871). O stosunkach rodzinnych poety wiemy dotychczas tak mało, iż wyrokować nie możemy, czy ustęp ten podyktowała poecie smutna rzeczywistość.

³⁾ Dr. Wł. Wisłocki „Rubus Intombustus“, str. 44.—45. i moja rozprawa „Zapatriywania religijne Kochowskiego“, str. 31.

„Odważ część, abyś czynił jałmużnę, a prędzej się wzbogacisz, niż siedząc na złota milionach...

„...Obacz miłosiernych, jako, ubogich żywiąc, samego mają Boga stołownikiem; a na szpitala łaskawym jawnie niebo przysparza substancyi“ (...¹⁾).

Podane ustępy wskazują żywo na to, iż poeta pisząc te słowa, już ufundował lub w najbliższej przyszłości ufundować zamysłał ten przytułek w Goleniowie dla podupadłych włościan, którego akt założenia zeznał r. 1694 w grodzie krakowskim, przeznaczając na ten cel 15.000 złp.

Jak w religijnych i politycznych przekonaniach, tak i w poglądzie na świat otaczający, w sędzie o ludziach i w wejściu w samego siebie doszedł Kochowski w „Psalmodyi“ do tego stopnia rozwoju, że dzieło to jego śmiało nazwać możemy: Wysłnuciem wniosków, zaczerpniętych z dziejów ubiegłych i lat przeżytych, tudzież ostatniem słowem poety, patryoty, katolika, zbliżającego się do kresu dni swych, stojącego nad grobem. Czy danie wyrazu temu głębokiemu wnिकnięciu w przeszłość a pogodzeniu się z terażniejszością było dziełem jednego roku, czy dłuższego okresu czasu? Czytamy w tytule pierwszego wydania Psalmodyi, że dzieło to napisał poeta w r. 1693, a do druku w r. 1695 podał. Czy tak było rzeczywiście? Uważne przeczytanie Psalmodyi nasuwa poważne wątpliwości.

Na tle historycznem usnuł Kochowski cały szereg psalmów. Najgłębiej w przeszłość sięgnął poeta w psalmie XIV., w którym „Korona polska wziętość na się nieprzyjaciół wylicza“²⁾. Kochowski wspomina w tym psalmie czasy, gdy „Zaporożec, potargawszy obowiązki poddaństwa, z krymskiem pogaństwem nastąpili“ na Polskę „uciążliwie“, a przedtem gromiony Moskal nie chciał zaspać pogody w odbieraniu derewni“. Wtedy też „poszła za wiatrem i borealna Szwecya, a w temże zamieszaniu łatwiejszego próbowała połowu“. Transylwańczyk wtedy też, „przeważywszy się przez Krępak, bez opowiedzenia wojny“ kraje polskie spustoszył.

¹⁾ Psalm. str. 34.

²⁾ Psalm. str. 25.

W strasznej tej chwili nie opuścił Bóg jednak Polski, gdyż: „Rozmarzył chmielny trunek ukraińskiego Spartaka, że i Rzymowi groził, kędyż jest? Wycięto drzewo, usechł pniak, pokruszyły się gałęzie.

„Kędyż jest Ukraina? która po trzykroć sto tysięcy ludu schizmatycznego wyprawiła na wojnę, a teraz i na zupełną setnię zdobyć się nie może.

„I drugi się niewiele ucieszył, puste uroczyska realami opłacając; albo i szwedzka furja, że, króla straciwszy, coś się jej cegieł w Inflantach dostało.

„Węgierska hałastra poszła w Krym zabrana, a pryncypał w ostatniej rozpaczey skończył z państwa detronizowany“.

Łatwo z przytoczonych miejsc poznać, że ta nieprzyjaciół wziętość na Polskę — to potop krwawych zapasów, pogrążający Polskę za Jana Kazimierza w przepaściach zwątpień i rozpaczey, a więc lata 1648—1668. O czasach tych napisał Kochowski więcej poematów¹⁾, tu w całość tylko powiązał bolesne tych dni wspomnienia.

Do czasów Jana Kazimierza odnosi się też i psalm XI.²⁾: „Na mieszanie i rozrywanie sejmów“. W roku to bowiem 1659 mówiono na radzie senatu o poprawie trybu obradowania. Siedm lat przedtem napisał Kochowski poemat p. t. „*Zbytńia Wolność na Seymie w r. 1652*“³⁾ a dziesięć lat później powstała „*Zgoda*

¹⁾ Niepróżnujące Próznowanie. Wyd. Tur. Str. 27, 34—35, 37—38, 39—40, 92—93, 225—228, 255—256, 290—291, 292—295 i t. d. W poemacie p. t. Hejnał, str. 216—217, tok myśli podobny jest, jak w psalmie XIV. Oto miejsca odpowiednie z Hejnału:

„Jak pszczoły chłopię się roją
I z swym Chmielem dziwy broją.
Hejnał świta, krymska knieja
Wypuściła Tuhajbeja...
... Moskwa znowu,
Wyszedłszy z swego parowu,
Do nas ciągnie dla obłowu...
... Szwedzi jadą,
Choć z niewielką dość gromadą,
W zdrajcach naszych ufność kładą...
... Węgrzyn wpada w polskie progi“.

²⁾ Psalm, str. 20.—21.

³⁾ Niepróż. Próż., str. 32.—34.

do braci na sejmie w r. 1669“¹⁾). Pewne pokrewieństwo myśli łączy psalm XI. z wspomnianymi dwoma utworami, a jeszcze wyraźniej występuje ono w poemacie p. t. „*Przekleństwo na synów koronnych, sejmy zrywających*“²⁾). Z podobieństw słów i myśli nie można wnioskować o równoczesnem powstaniu danych psalmów i poematów. We wszystkich wspomnianych psalmach jako też i w psalmach VI., VII. i VIII. mówi poeta o zdarzeniach minionych, o przeszłości, w poematach zaś, zbliżonych swoją treścią do tych psalmów, mówi o rzeczach, będących na porządku dziennym, na których przebieg chciałby nieraz widocznie swym wierszem oddziaływać.

Do czasów Michała Wiśniowieckiego odnosi się tylko psalm XVty: „*Lament Kościoła bożego na inwazyę turecką*“³⁾). W lamencie tym mówi poeta o wzięciu Kamieńca przez Turków, o czem już pisał w poematach p. t. „*Psalm 79 (Deus venerunt gentes in haereditatem tuam) Ku teraźniejszej imprezie wojny tureckiej aplikowany*“ i „*Stracenie Komieńca Podolskiego*“⁴⁾).

Blizszymi czasowi domniemanego powstania Psalmodyi są psalmy VII.: „*Praktykom i konkurencyom na elekcyach aplikowany*“, tudzież psalm VIII.: „*Prośba o dobrego pana podczas interregnum*“⁵⁾). Treść psalmu VIII. wyklucza wszelką wątpliwość o tem, jakiego interregnum miał Kochowski na myśli. Czytamy w tym psalmie bowiem:

... „*Teraz zwłaszcza, gdy snopek umknął się z pola polskiego, nagródź Panie znakiem zbawiennym, żeby był nieprzyjaciółom krzyża twojego strasznym*“⁶⁾).

Snopek herbowy Wazów umknął z pola dnia 16. września r. 1668. Pierwsza więc myśl napisania tego psalmu mogła się być zrodzić w duszy Kochowskiego pod wpływem abdykacyi Jana Kazimierza, mogła ona jednak również powstać po śmierci Michała Wiśniowieckiego, gdyż psalm następny IX. — to psalm: „*Szczęśliwą elekcyę in anno 1672 (?) przeznaczeniu boskiemu*

¹⁾ Niepróż. Próż., str. 228.—231.

²⁾ Niepróż. Próż., str. 255.—256.

³⁾ Psalm od str. 26.—28.

⁴⁾ Niepróż. Próż., str. 290.—291., tudzież 276.—277.

⁵⁾ Psalm Wyd. Tur., str. 15.—16.

⁶⁾ Ps. W. T., str. 16.

przypisujący“. Następujące słowa tego psalmu utwierdzają w przekonaniu, że poeta przeznaczaniu boskiemu przypisywał szczęśliwą elekcyę Jana Sobieskiego in anno 1674. (1672 to tylko omyłka druku, którą bezmyślnie i w wydaniu Turowskiego z pierwodruku przedrukowano). Czytamy w tym psalmie VIII. o przysłym królu te słowa:

...„Choć nam bogactw Krezusowych, ani pokładów Midy w posagu nie przyniesie: dość, aby żył w zakonie Twoim bogobojny, a w czynieniu sprawiedliwości czuły...

...„Wspomnijże Panie na Polskę i jej w wierze Twojej stateczności, której nieporuszenie dotrzymywała, jak w szczęściu, tak uciśniona w przygodach“...¹⁾.

Te prośby, do Boga zanoszone, o króla, gorliwego katolika, nie są niczem innem, jak tylko echem przemówienia nuncjusza papieskiego Bounavisiego, który żądał od elektorów, mających wybrać następcę Michała Wiśniowieckiego, by król wybrany był „śmiałym katolikiem i biczem wrogich Muzułmanów“²⁾.

Śmiałym katolikiem jest zaiste ten, kto „żyje w zakonie boskim bogobojny, a w czynieniu sprawiedliwości jest czuły“. Bicz wrogich Muzułmanów może ratować Polskę „w przygodach uciśnioną“.

Trzy razy nawiedzało natchnienie poetę, cieszącego się szczerze wyborem Jana Sobieskiego. Pierwszy owoc tego natchnienia — to poemat p. t. *„Piast za łaską Bożą. Nu szczęśliwej elekcyi najjaśniejszego monarchy Jana III., króla polskiego i w ks. lit., pod Warszawą die 21. Maii anno 1674 utwierdzony“*³⁾; drugim owocem *„Królewska na Tron Droga Najjaśniejszego monarchy Jana Trzeciego, króla polskiego, w. ks. Litewskiego etc., Po elekcyi na wojnę turecką wyjeżdżającego“*⁴⁾. Najmniejszej nie ulega wątpliwości, że *„Piast za łaską Bożą... utwierdzony“* poprzedził *„Królewska na Tron drogę“*, lecz te psalmy, co ten sam temat z cytowanymi utworami snują, czyż od owych wierszowanych utworów są

¹⁾ Psalm od str. 16.

²⁾ Acta Joannis III, wyd. franc. Kluczycki Tom I, część II. str 1457. do 1461. Ustęp mowy odpowiedni na str. 1459. „Hoc solum ut catholicum... supersandeo“.

³⁾ Niepróż. Próż., str. 317—319.

⁴⁾ Niepróż. Próż., str. 320—323.

wcześniejsze, czy późniejsze? Psalm IX., tytułem swym „*Szczęśliwą elekcyę in anno 1674 przeznaczeniu boskiemu przypisujący*“¹⁾ i treścią swoją wykazuje blizkie pokrewieństwo z poematem „*Piast za łaską Bożą... utwierdzony*“. Żaden jednak z tych dwu utworów nie jest wcześniejszą redakcyą drugiego. Podobieństwa tych dwu utworów płyną tylko z przekonań politycznych ich autora, wypada więc przypuścić, iż Kochowski, pisząc w r. 1674 „*Piast za łaską Bożą*“, takie samo miał zdanie o elekcyi i królu, jakie wypowiedział w *Psalmodyi*. Oto dwa miejsca, potwierdzające pokrewieństwo myśli, zawartych w tych utworach:

Psalm IX.

...Żyje Bóg, stwórca nasz, króle podający, niech i król długowiecznie żyje, od Boga podany, którego nie żywot niewieści, albo marna kolebka na tronie posadzi, ale wola Boga zastępów przez głosy mnogiego ryccerstwa panem uczyni...

...Ciesz się od wieku, wolna Sarmacyo, któraś pod panowaniem obcych, jak w przysłodzonem wędzidle, w nieznośnej zostawała niewoli.

Radujecie się, mężowie polscy, że ze krwi waszej otrzymaliście pana...²⁾.

Piast za łaską.

Bóg, prawodawca najwyższy w za-
[konie,
Zakazał sadzać przechodniów na tro-
[nie.

Prawo natury, narodów zwyczaję,
Gdzie żaden obcych na tron nie po-
[daje“...

...Elektorów głosy,
Przyjemny pean puszczają w niebio-
[sy,

Dziękując Bogu, ze wzajemną zgodą
Z pośrodku siebie pana swego wio-
[dą“...³⁾.

I w psalmie IX. i w „*Piaście*“ wzywa poeta nowo obranego króla do pokonania Turków, wezwanie to jednak tak jest wobec Jana IIIgo naturalnem, iż nie chcę powtarzania się tego szczegółu w obu utworach uważać za rzecz charakterystyczną.

Wobec takich pokrewieństw wielu poematów Kochowskiego z poszczególnymi ustępami *Psalmodyi* nie pozostaje dziś historykowi naszego piśmiennictwa inna droga, jak pójść śladem poprzedników i przyjąć to za pewnik, że w r. 1693 wygotował Kochowski *Psalmodyę* do druku, że dzieło to, w r. 1695 opuściwszy prasę drukarską, dostało się do rąk czytającej publiczności.

¹⁾ Psalm., str. 17.—18.

²⁾ Niepróż. Próż., str. 319.

³⁾ Psalm. str.

Prawdopodobnie pisał jednak Kochowski *Psalmodyę* dłużej niż rok lub dwa lata.

Do dokładniejszego poznania czasu powstania *Psalmody* zestawienie tych zdarzeń dziejowych, które Kochowski zebrał i ugrupował w *Psalmach*, będzie pożytecznem. Raz tknąwszy początek panowania Jana IIIgo, przejdźmy te wszystkie psalmy, które mówią o panowaniu uwielbionego przez poetę króla. Jest ich jeszcze ośm, odnoszących się do r. 1683. Oto ich tytuły: Psalm XXII.: „*Na wyjeźdźnym pod Wiedni najjaśniejszemu Janowi trzeciemu, królowi polskiemu, panu miłościwemu*“¹⁾; psalm XXIII.: „*Za wyjeżdżającym panem ludu pospolitego votum*“²⁾; psalm XXIV. jest prześliczną „*pamiętką odsieczy Wiedniowi danej R. P. 1683, dnia 13 Septembra*“³⁾. Po zwycięstwie wiedeńskim Kochowski, uczestnik tej wyprawy, przypominającej poniekąd żywo wyprawy krzyżowe, wiedzie nas dalej i w psalmie XXV. nuci pobudkę „*Na wstępny bój wojsk chrześcijańskich z Turczyńcem*“⁴⁾. Zdaje się w pierwszej chwili czytelnikowi, że poeta ład zmylił, gdy dopiero w tym psalmie podał dość wierną dyspozycję sił chrześcijańskich, walczących pod Wiedniem, gdyśmy już przedtem poznali „*Pamiętkę zwycięstwa*“. Rzecz tak się przedstawia, jakby Kochowski pod Wiedniem pisał swe psalmy, bo z *Climacteru IV.* i *Commentarius belli* dowiadujemy się, że Kochowski nie brał osobiście udziału w bitwie, będąc dnia tego chorym, dlatego może, o szczegółach takich, jak wstępny bój, pisze poeta dopiero po ułożeniu „*pamiętki*“. Zwycięstwo, odniesione dnia 13. września 1683, zbyt było ważnem zdarzeniem, by Kochowski mógł o niem rychło zapomnieć. Poeta ten wzywał przecież nieraz wszystkie narody do wypędzenia Turków z Europy⁵⁾, był wiernym sojusznikiem Austrii⁶⁾. Po pobudce więc nastąpiło „*Pienie wdzięczności za zwycięstwo wiedeńskie*“⁷⁾ (ps. XXVI.), a dalej w chronologicznem po sobie następstwie: „*Cesarza jegomości z królem jegomością po-*

¹⁾ Ps., str. 38—39.

²⁾ XXX Psalm. str. 39—40.

³⁾ XXX Psalm. str. 40—42.

⁴⁾ XXX Psalm. str. 42—44.

⁵⁾ Dr. Wisłocki: *Rubus Incombustus* str. 57.

⁶⁾ Obszerniej pisałem o tem w „*Zapatriowaniach religijnych Kochowskiego*“. Kraków 1894. Str. 22.

⁷⁾ Psalm. str. 44—46.

witanie“ (ps. XXX.)¹⁾, przypomnienie „potrzeby parkańskiej z Turkami“ (ps. XXXI.)²⁾ i wyjście wojsk polskich z Węgier“³⁾.

Prócz tych ośmiu psalmów dwa większe utwory, jeden poetyczny, drugi historyczny, poświęcił Kochowski wyprawie wiedeńskiej: „Dzieło Boskie albo pieśni Wiednia wybawionego y innych tranzakcyi wojny Tureckiej szczęśliwie rozpoczętej“ i „Commentarius belli adversum Turcas ad Viennam et in Hungaria gesti“.

Tak więc cały ten cykl psalmów, poświęconych wyprawie wiedeńskiej, to znowu temat, poruszony przez Kochowskiego nie tylko w Psalmodyi, lecz dwakroć jeszcze w innej formie opracowany, w Psalmodyi jeno żywiej zdarzenia malowane, tak jakby pod świeżem wrażeniem były napisane.

„Liryka Polskie w Niepróżnującem Próżnowaniu Napisane“ wyszły z druku w Krakowie r. 1674, cały szereg poematów, zawartych w tym zbiorze, ma podobne treścią i tokiem myśli psalmy w Psalmodyi. (Porów. str. 9. cyt. 1.).

W latach od r. 1674 do r. 1693 niewiele dzieł takich wydał Kochowski, któreby nie stały w ścisłym związku z „Niepróżnującem Próżnowaniem“ i „Psalmodyą“. Jedynie „Hypomnema Reginarum Poloniae“ i „Rubus Incombustus“ nie wiążą się ściśle z temi dwoma dziełami. „Ogród Panieński pod sznur Pisma świętego wymierzony... a kwiatami tytułów Matki Boskiej wysadzony“ (wyd. 1681) i „Chrystus cierpiący według tekstu Ewangelii Świętej wierszem polskim wystawiony“ (również 1681) — to dzieła, które były niejako przygotowawczem studyum dla Kochowskiego, wprowadziły go bowiem w lekturę Ewangelii, Biblii, dzieł Ojców i Doktorów Kościoła, Kaznodziejów i poetów katolickich, a tem samem urobiły styl Psalmodyi.

Trzy dzieła historyczne napisał w tych czasach Kochowski: *Annalium Poloniae ab obitu Vladislai IV... Climacter primus, Commentariis belli... i Annalium Poloniae Climacter Secundus... ab anno 1655 ad annum 1661 inclusive continens*. Pisanie tych dzieł przypomniało zapewne poecie-starcowi te zdarzenia, które wplótł w tony swych psalmów, nie cofnął się w nich bowiem dalej, jak w czasach „ab obitu Vladislai IV“...

¹⁾ Psalm. str. 52—54.

²⁾ Psalm. str. 54—56.

³⁾ Psalm. str. 56—57.

Zrozumiałemi po tym wywodzie zdają się być słowa, raz już cytowane przez Dra Wisłockiego w jego przedmowie do *Rubus Incombustus*: „*Annales velut foetum Elephanti videri quam quavidam aiunt perpetuis decem esse annis, cum post Secundum Climacterem et editionem tertii intercedat decennium. Sed dilatae editionis rationem hanc cape. Distuleram sane, aut seposueram gravem et improficuum laborem alicui alio tanti momenti traditurus lampada minutioribus interim editionibus, et quae vergenti in senium aetati magis competerent, otium sustentans. Uti: Horto Virgineo, Rubo Incombusto, Psalmodya Polonica etc. etc. in lucem emissis*“¹⁾.

Kochowskiemu „vergenti in senium actuti“ musiały psalmy, które później ułożył w tak piękną całość, w najogólniejszych przynajmniej zarysach snuć się w duszy i w sercu już w czasie pisania dzieł, wyżej (str. 11) wspomnianych. Pierwszą myśl napisania ich podało zapewne rozczytywanie się w Psalmach Dawida i Trenach Jeremiasza. Poeta, odświeżając w swej pamięci najpotężniejsze, najtragiczniejsze, najdonioślejsze zdarzenia dziejowe i wrażenia życia swego, powracał po większej części do tych samych wypadków, które już raz swem piórem opiewał, a wszystko, co chciał znowu uczynić akordem swej lutni, to przybierał w szatę biblijnej prozy. Utwory te, pisane poetyczną prozą, nazwał Psalmodyą, bo tak zowią się śpiewy psalmów przy akompaniamencie muzyki instrumentalnej, lub same melodye psalmów, lub wreszcie teksty poetyckie, przygotowane do śpiewu na nutę psalmów. Psalm Kochowskiego zapewne powoli powstawały, dlatego brak im pewnego ugrupowania, dlatego po „dziecie prywatnej za dobrodziejstwa boskie“²⁾ następuje psalm „przy pokazaniu się komety albo miotły ognistej anno 1684“³⁾. Pięć pierwszych psalmów, poświęconych wyprawie wiedeńskiej, oddzielają trzy psalmy, opisujące indywidualne uczucia poety, od trzech dalszych, opiewających wojnę z r. 1683. Ten brak ugrupowania jest dostateczną przyczyną do przypuszczenia, że Psalmodya powstawała powoli pod wpływem wspomnień,

¹⁾ Proëmium ad Climact. III, str. nlb 9 i 10.

²⁾ Psalm. str. 35—36).

³⁾ Psalm. str. 36—37, porów. Wiersz polski o świeżym obrazie Panny Przenajświętszej Maryi we wsi Dzierzkowie. (Dodatek do wyd. Tur. str. 71).

budzących się przy pisaniu dzieł historycznych, pod wpływem rozczytywania się w literaturze kościelnej, a wreszcie pod przysiębiającym wpływem zbliżającego się wielkiego (7 × 9) roku klimakterycznego, sześćdziesiątego trzeciego roku życia, uważanego przez poetę za rok niechybnej śmierci. Ta obawa śmierci spowodowała najprawdopodobniej rychło w r. 1693 przygotowanie *Psalmodyi* do druku, gdyż poeta pragnął zapewne gorąco złożyć jeszcze przed śmiercią „*Trybut Należny Wdzięczności Wszystkiego Dobrego Dawcy Panu Bogu*“. Być może, że to przepisanie dzieła do druku nazwał autor w tytule: napisaniem, a historycy literatury szli za tem, co autor w tytule podał. Pewnych i niezachwianych wskazówek nie znajdujemy w pismach Kochowskiego na to, kiedy i jak powstała *Psalmodya*. Wezycanie się w *Psalmodyę*, poznanie całej literackiej działalności poety pozwala czas powstania *Psalmodyi* umieścić w latach 1681 do 1691 lub 1692 będzie to wypełniało owe „decem anno“, wytłómaczy fakt, dlaczego ostatniem zdarzeniem, wspomnianem przez Kochowskiego w *Psalmodyi*, jest wyprawa Jana IIIgo w r. 1691 nad Dunaj, i będzie w zgodzie z tem, że Kochowski pisał *Psalmodyę*, dochodząc „szóstego krzyżyka siwizny“¹⁾. Zrozumiemy wtedy także łatwiej dlaczego obok psalmów takich, które o istotnem przysiębieniu poety świadczą, znajdujemy tak piękne i wspaniałe, jak ośm psalmów, opiewających wyprawę wiedeńską, jak psalmy, (V) „*Dobrodziejstwa boskie nad koronę polską wyliczający*“, (XI) „*Na mieszanie i rozrywanie sejmów*“, tudzież dwa ostatnie (XXXV i XXXVI) „*Testament Katolicki*“ i *Wyznanie opieki boskiej nad koronę polską zawsze, ale mianowicie teraz podczas wojny tureckiej*“²⁾.

II.

Nad każdym z swych psalmów położył Kochowski jako motto pierwszy wiersz odpowiedniego psalmu Dawidowego, trzeci tylko psalm zaczął cytatem z Jeremiasza proroczw, roz-

¹⁾ Psalm. IV, str. 7.

²⁾ Psalm. str. 62—64. Kochowski miał tu na myśli ostatnie dzieło wojenne Jana IIIgo, wyprawę z r. 1691, pisząc: „Rozkaz aniołom Twoim o ukoronowanej głowie, aby ją strzegli we wszystkich drogach i zawodach jej“.

dział 9, w. 1, „quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrimarum et plorabo“.

Pierwszy wiersz zacytowanego ustępu Pisma św. po łacinie powtarzał Kochowski we wszystkich swych psalmach po polsku i tem tłumaczeniem rozpoczynał swoje teksty poetyckie. W osnowę swych psalmów wcielał Kochowski całe nieraz ustępy z psalmów Dawida, kierując się w tem raczej względami styłowymi, niż jakimś dającym się ściślej określić prawem. W cytatach tych polskich zachował Kochowski tak wiernie pisownię ks. Jakuba Wuyka, iż najmniejszej nie ulega wątpliwości, że Kochowski nie tylko czytywał Pismo św., wydane w języku łacińskim, ale i polskie jego tłumaczenie. Rzecz naturalna, że tylko pierwodruk Psalmodyi wykazuje tę samą pisownię w cytatach pisma świętego.

Statystyczne zestawienie miejsc, wyjętych z Pisma świętego, tak się przedstawia, Kochowski wcielił:

- w swój psalm I. z psalmu VIII. Dawida, wiersz 1. i parafrazę 2.
- w swój psalm II. z psalmu CXXIX. Dawida, w. 1. i parafrazę 8.
- w swój psalm III. z Jeremiasza prorocत्व rozdział 9., wiersz 1.
- w swój psalm IV. z psalmu XXII. Dawida, wiersz 1.¹⁾
- w swój psalm V. z ps. Dawida LXXII., w. 2., paraf. 2. i 3. w.
- w swój ps. VI.²⁾ z ps. Dawida I.³⁾, cały ps. z małemi zmianami.
- w swój psalm VII. z psalmu Dawida II., wiersz 2., 3., 5., 6. i 10.
- w swój psalm VIII. z psalmu Dawida XIV., parafrazę wiersz 2.
- w swój ps. IX. z ps. Dawida CXVI., cały dwuw. ps. z mał. zm.
- w swój psalm X. z psalmu Dawida LXXI., wiersz 2. i 3.
- w swój psalm XI. z psalmu Dawida XXXV., wiersz 2., paraf. 3.
- w swój psalm XII. z psalmu Dawida XXXI. wiersz 2., paraf. 3.
- w swój psalm XIII. z psalmu Dawida XXXVI., druga część w. 6., 3., 14., 16., 23., 27., 35., 36., 40. Ps. XLIX, 5.
- w swój psalm XIV. z psalmu Dawida III., wiersz 2., 8.
- w swój ps. XV. z psalmu Dawida LXXIII., w. 2., 13. i par. 14.
- w swój psalm XVI. z psalmu Dawida XLVII., wiersz 1., 2.¹³

14, 15

¹⁾ Porównanie człowieka z bydlęciem mogły pocie nasunąć następujące miejsca Pisma św.: Psalm XXXIV i Prorocत्व Ezechielowe XL.

²⁾ Kochowski mylnie zacyt. psalm 10, jest to bowiem pierwszy psalm Dawida.

³⁾ Mylnie podany 87.

w swój ps. XVII. z ps. Dawida LXXXVII., w. 2., 3. i paraf. 4.
w swój psalm XVIII. z psalmu Dawida XI., w. 2., 3. ab paraf.
w swój psalm XIX. z psalmu Dawida XL., wiersz 2., 4.
w swój psalm XX. z ps. Dawida CXII., w. 1., 7. w por. 2. i 5.
w swój ps. XXI. z psalmu Dawida IX., w. 1. (nieco zmieniony).
w swój ps. XXII. z psalmu Dawida XX., w. 2. i 4. w paraf. 1).
w swój ps. XXIII. z ps. Dawida IX., w. 2., 6., 3. i 8. w paraf.
w swój ps. XXIV. z ps Dawida XCIV., w. 1, 2 i 3 nieco zmien.
w swój psalm XXV. z ps. Dawida LXVI., w. 2., 3., 31., 32., 35.
w swój ps. XXVI. z ps. Dawida XLIII., w. pierw. por. 2. i 3. w par.
w swój ps. XXVII. z ps. Dawida XXXVIII., w. 2. nieco zmien.
w swój psalm XXVIII z psalmu Dawida CXIV, w. 1., 2., 3. i 6.

wszystkie nieco zmienione. Ps. XXIX. 12.

w swój psalm XXIX. z psalmu Dawida XIII., wiersz 1. Jan. ¹⁷/12.
w swój psalm XXX. z psalmu Dawida CXXXII., wiersz 1.
w swój psalm XXXI. z psalmu Dawida XCVII., wiersz 1.
w swój psalm XXXII. z psalmu Dawida CXIII., w. 2., 3., 4., 5., 6.

wszystkie w paraf.

w swój ps. XXXIII. z ps. Dawida XII., w. 1. zmien. reminiscen. z w. 3.
w swój ps. XXXIV. z ps. Dawida XXXVII., w. 2., 4. i 5. wszyst. zm. 10.2
w swój ps. XXXV. z ps. Dawida XXX., w. 2., 3., 4., 5. i 6. n. zm.
w swój psalm XXXVI. z psalmu Dawida XC., w. 1., 2., 3., 4., 5.,
6., 7., 9., 11., 12., 13. i 16. wszyst. nieco zmienione.

Prócz zestawionych miejsc znajdujemy w Psalmodyi Kochowskiego mnóstwo reminiscencyi z pisma świętego.

Nader zmuśną a w rezultaty prawdopodobnie niezbyt obfitą pracą byłoby zestawienie statystyczne wszystkich tych miejsc, powtarzają się w nich bowiem często poszczególne zwroty lub zdania, zaczerpnięte z różnych miejsc i różnych autorów Pisma świętego. W „*westchnieniu do P. Boga na powstanie z grochów prawdziwe*“ (ps. II), czytamy np. zdanie: „Oto woła: Pójdźcie do mnie, którzy pragniecie, a ja posilę was, a mnie żywej wody źródło jest na żywot wieczny tryskające“. Zdanie to przypomina żywo wiersz 37 i 38 rozdziału VII Ewangelii według św. Jana: „A w ostateczny dzień wielki święta stał

1) W psalmie tym wspomina Kochowski „*Eliaba*“ starszego brata Dawida, czytał o nim w Ksiągach pierwszych królewskich roz. XVII.

Jezus i wołał, mówiąc: Jeśli kto pragnie, niech do mnie przyjdzie, a pije. Kto wierzy we mnie, jako mówi pismo, rzeki wody żywej popłyną z żywotu jego". Takich przykładów możnaby zebrać więcej, lecz już z tego, cośmy dotąd powiedzieli, widoczna jest rzeczą, iż Psalmodya powstawała nie tylko pod wyłącznym wpływem Psalmów Dawida i Proroctw Jeremiasza, lecz wogóle pod wpływem lektury Pisma świętego.

Psalmy musiały być ulubioną lekturą czytającej publiczności XVII. w. Tłumaczyli je lub przerabiali w tym wieku przed Kochowskim Miaskowski, Grochowski i w. i. Tłumaczył je szczerzy naszego poety przyjaciel Gawiński, Kochanowskiego tłumaczenie psalmów siedemnaście razy wytłoczono w latach 1600 a 1641. Widocznie więc, że do formy psalmów przyzwyczajeni byli wszyscy i że uważali ją za jedną z najdoskonalszych form poetycznych. Zupełnie zatem zrozumiałą jest rzeczą, dlaczego Kochowski tę właśnie formę dał najlepszemu ze swych utworów. W psalmach opowiadających dzieje życia lub uczuć poety, znać zwykle wpływ Pisma świętego większy, w psalmach patryotycznych potężniejsze natchnienie Kochowskiego, porzuca on niewolnicze dążenie za pierwowzorem, a głosem pewnym przypominającym żywo Kazania Sejmowe ks. Piotra Skargi, przemawia do swych rodaków.

O czemkolwiek Kochowski pisze w swych psalmach, zawsze zachowuje sposób przedstawiania taki, jaki charakteryzuje Pismo święte. W tym tonie w psalmie III. przedstawia poeta najważniejsze zdarzenia z przeszłości swej ojczyzny, w ps. IV. omawia błędne nauki Lutra i Kalwina. Ciekawym objawem zawisłości Kochowskiego od Dawida jest psalm VIII. Dawid w swym psalmie II. zwraca się przeciw powstającym na Królestwo boże, nasz szlachcic patryota zacytowałszy drugi psalm Dawida „Z głębokości wołałem ku Tobie Panie“, pieniami swemi pragnie wpłynąć na przedajnych braci elektorów mających obierać nowego króla. W ps. X. nie zważa wcale Kochowski na to, że zacytował Dawida psalm LXXI. mówiący o Messyaszu, o jego królestwie, prawdziwości Boga-człowieka, lecz omawia polityczne i społeczne stosunki ówczesnej Polski. Rzecz naturalna, iż wobec tego w psalmie tym zaledwie znać wpływ Pisma świętego. Podobnie w psalmie XIV., wzorowanym na III. psalmie Dawidowym

„Panie czemuż się namnożyło tych, co mię trapią“, mówi Kochowski tylko o wrogach swej ojczyzny, narodach obcych Pismu świętemu. W psalmie XVIII. napotykamy tłumaczenie tak wolne, iż niemal tego za tłumaczenie uważać nie można. Najcharakterystyczniejszem bezwątpienia przystosowaniem Pisma świętego, do rzeczy poecie współczesnych jest ustęp psalmu ostatniego XXXVI. (*Wyznanie opieki boskiej nad koroną polską zawsze, ale mianowicie teraz podczas wojny tureckiej*):

... „Rozkaż aniołom Twoim o koronowanej głowie, aby ją strzegli we wszystkich drogach i zawodach.

Niech ją sprawujące duchy na rękę noszą, a przezornego oka Twego opieka, niechaj nad nią nieustannie zostaje.

Po szczytatyckiej żmii jad pod językiem mającej, niechaj chodzi i niech podepce bazyliżka oryentalnego.

Ty rzucisz pod nogi jego opitego krwią niewinną smoka, a z libickiej jaskini lew męstwem się jego niech zatworzy“...

Czytając to miejsce przypominamy sobie ustęp modlitwy, którą dziećmi jeszcze nauczyliśmy się odmawiać:

... „Aniołom swoim każę cię pilnować,
Gdziekolwiek stąpisz, którzy cię piastować
Na rękę będą, abyś idąc drogą
Na ostry krzemień nie ugodził nogą.
Będiesz po żmijach bezpiecznie gniewliwych
I po padalcach deptał niecierpliwych,
Na lwa srogiego bez obawy wsiedziesz
I na ogromnym smoku jeździć będziesz“...

Wielka zachodzi różnica między tłumaczeniem Kochanowskiego psalmu Dawida XC., a przerobieniem tegoż psalmu przez Kochowskiego. Różnicy tej jednak, ani dziwić się nie możemy, ani nie potrzebujemy jej tłumaczyć. Kochanowskiego psalmy, „to modlitwa pisana, czy improwizowana“, która „nasz język zmieniła“¹⁾ i przeszła w usta ludu. Psalmodya Kochowskiego, to poemat liryczno-polityczny, wspaniały jako objaw swego czasu, później zapomniany. I przekład Kochanowskiego i parafraza tego psalmu dokonana przez Kochowskiego, dalekimi są od tego, by wiernie oddawały tekst Pisma świętego. Kochanowskiemu szło o to, by oddać psalmów „patetyczność majestatyczną i smutną“,

¹⁾ St. Tarnowski: Jan Kochanowski str. 391.

o wierność i ścisłość mniej mu chodziło. Kochowskiemu szło o to, by Psalmy Dawida zlokalizować i to nie tylko zlokalizować w miejscu, ale i w czasie, to też popatrzmy na jakie to interpolacje pozwolił sobie nasz poeta. Tekst Pisma świętego tak brzmi w danem miejscu:

... „Po żmii i po bazyliżku chodzić będziesz i podepczesz lwa i smoka“ ...¹⁾).

By żadnej nie ulegało wątpliwości po jakiej żmii i po jakim to bazyliżku chodzić, a jakiego smoka podeptać ma Sobieski idący w r. 1791 nad Dunaj, dodaje jego wielbiciel Kochowski tym bestyom odpowiednie epiteta ornantia wcale nie harmonizujące z słowami psalmu Dawidowego. Wszystkie niemal psalmy Kochowskiego kończą się modlitwą „Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi świętemu jako była na początku, tak i teraz i zawsze na wieki wieków. Amen“. W ośmiu tylko psalmach znajdujemy zakończenie nieco odmienne, z tych tylko zakończenie pierwszego psalmu jakkolwiek i ono jest parafrazą podanej modlitewki, przypomina tonem swym psalmy Dawida, brzmi ono: „Tobie morzu niezbrodzonemu, od siebie samego pełność łask i dobrociwości mającemu, niech będzie honor i czołobitnia na wieki. Amen“²⁾.

Po ostatnim psalmie umieścił Kochowski tak jak i po „Rubus Incombustus“ wiersz łaciński p. t. „Explicit prosa excitatoria ad graviter gerendum bellum a Christianis contra Turcam“. Wiersz ten małą ma wartość literacką. Rrażewski nie wspomniał o nim wcale, gdyż miał w ręku tylko wydanie Turowskiego, który musiał przedrukować Psalmodyę z egzemplarza pozbawionego ostatniej nieliczbowanej karty zawierającej „Prosam excitatorium“. W wierszu tym podobnie jak w wielu swych innych poematach (np. „Tarantara albo pobudka do rycerstwa polskiego, żeby ufności w Bogu pełni pospieszali na odsiecz Kamieńcowi podolskiemu“, „Traktaty pogańskie“, „Do monarchów chrześcijańskich samsiedzkie quamquam“ i „Bogu Chwała anno 1673“³⁾) wzywa Kochowski wszystkie narody chrześcijańskie, do wypędzenia Turków z Europy. Rzecz naturalna, że ta „Prosa

¹⁾ Psalm. str. 63.

²⁾ Psalm. str. 2.

³⁾ Niepróż. Próż. str. 273.—275, 297.—298, 300.—302, 305.—307.

excitatoria“ nie ma żadnej łączności z Psalmami Dawida i Pro-roctwami Jeremiasza.

W „Niepróżnującem Próżnowaniu“ umieścił Kochowski trzy poemata osnute na tle psalmów Dawidowych, rzecz godna uwagi, o której kończąc rozdział o wpływie utworów Dawida i Jeremiasza na Psalmodyę wspomnieć należy, że do tych trzech Psalmów (LXXXI., XXII. i LXIX.) nie powrócił nasz poeta i nie zużytkował ich wtedy, gdy w Piśmie świętem rozczytywał się zapewne pilnie i uważnie.

III.

Prócz Pisma świętego dwa jeszcze dzieła wykazują pewne pokrewieństwo z Psalmodyą, a to Starowolskiego „Lament Utrapionej Matki Korony Polskiej“ i ks. Piotra Skargi „Kazania Sejmowe“.

Nagrobek jaki Starowolski każe Polsce na jej własnym grobie pisać, to jakby dyspozycya lub streszczenie patryotycznych ustępów Psalmodyi:

...„Tu Polska leży złością wyrodków zgubiona,
Przy niej i złota Wolność oraz pogrzebiona.
W tymże dole i święta Katolicka wiara
Zakopana i Cnota Przodków naszych stara,
Obluda i niestworność, swawola zbyteczna,
Pycha, nieposłuszeństwo i chciwość wszeteczna“....¹⁾

Czyż w tych wierszach nie drgają te same żale i bole, które Kochowskiemu te podyktowały słowa:

...„Kurczymy się jako skóra od ognia, albo krew zbiegająca się ku serca.

Któż nam wróci przeszłych zwycięstw ozdoby? Kto odnowi złote lata pokoju, cnotą i szczęściem kwitnące.

Słaba nadzieja, abyśmy w dawnej porze widzieli ojczyznę naszą, stojącą po prawicy królewskiej, odzianą rozmaitością, rozmaitością zwycięstw przez wydartych krajów odwetowanie“...²⁾.

...„Rada i senat cymbał głośny i spiża brzęcząca, kształ-

¹⁾ Lament. Wydanie z XVIII. w. bez miejsca i roku druku, str. 4.

²⁾ Psalm. (Ps. VIII.) str. 15—16.

tuja wota, żeby ich słyszano, mówią żeby swoje przewieść; kontrowertują, żeby co wytargować.

Rycerstwo znikczemniało, męża walecznego nie pytaj; a żołnierz pod dachem siedząc, jakby nie słyszał płaczu, w niewolę zabranego pospólstwa.

Masz Boga w sercu, kto sfałszował monetę? kto podatki nienależycie zabiera? i tą krwią z ubogich wyciśniętą, siebie i dom swój bogaci³⁾.

Po miastach lusztok ustawiony i stroje zbyteczne, a pospólstwo drą aż do czopa, żeby były zbytکم nakłady“...¹⁾.

Starowolski zapytuje w Lamencie: „Co tedy Polska przedtem była między narodami *Civitas fidelii, plena iudici*. Co teraz stała się *spelunca latronum, barathrum iniquitatis* ²⁾. Podobne zdanie, jeno w formie wytworniejszych, w wyrazach czysto polskich nieprzeplatanych makaroniczną łaciną wypowiada Kochowski:

...„Prawą wiarą powstała polska; a uszanowanie Kościoła uczyniło jej znaczną między narody reputację“...³⁾, „zmieniło się wszystko na złe w Polsce wtedy, gdy ona z drogi bożej zesła“.

Jest jeden ustęp w Lamencie Starowolskiego dziwnie podobny do cytowanych przez nas (str 9.) miejsc ps. XIV. Kochowskiego i Hejnału, brzmi on tak: „A toż teraz przyszła na nas plaga, żeśmy Majestat Najwyższy pobudzili do gniewu: „*Ecce populus venit de terra Aquilonis. Przepuścił na nas Pan Bóg Szweda i Moskwicina z północy. Et gens magna consurget a finibus terrae; niezliczone hufce Kozackie wysypały się z Ukrainy na nas. Tatarzyn i Turczyn Sagittam et scutam arripiet, crudelis est et non miserabitur. Vox ejus quasi mare sonabis super equos ascendent praeparati quasi vir ad pugnam et proelium adversum te filia Sion*“⁴⁾.

Kochowski pamiętał dobrze czasy Jana Kazimierza, urządzony około r. 1633 niepotrzebował opisu strasznych katastrof jakie na Polskę Kazimierzową spadały poszukiwać u Starowol-

¹⁾ Psalm. (Ps. XXIX. str. 51—52. Ustęp: po wszystkich miastach i dworach cessavit gaudium tympanorum, gnievit sonitus laetantium.

²⁾ Lament str. 15.

³⁾ Wyrażna aluzja do procesu Morsztyna z r. 1682.

⁴⁾ Lament str. 47.

skiego, jeżeli w psalmach Kochowskiego znachodzimy tę lub ową myśl żywcem niemal zapożyczoną z „Lamentu“, to mamy w tem dowód niezbity, iż Kochowski rozczytywał się w pismach Starowolskiego. Lepszym jednak obdarzony od Starowolskiego zmysłem literackim umiał unikać cytacji łacińskich szpecących dzieła Starowolskiego. Rozczytywał się też Kochowski bez wątpienia w Kazaniach Sejmowych księdza Skargi; dość porównać psalm V. Kochowskiego i psalm VI. („Dobrodziejstwa boskie nad Koroną“...¹⁾ i „Do Dyssydentów w wierze“), by odkryć ślady wpływów Kazań Sejmowych na Psalmodyę. W V. i VI. kazaniu sejmowem mówi Skarga o tem, jak „religia katolicka zgodę i całość królestw zatrzymała“ i jak „heretyctwo je obala“²⁾, podobnych myśli doszukać się można w wymienionych psalmach Kochowskiego.

W Psalmodyi znachodzimy i takie ustępy, któreby porównać można z niektórymi poematami Kochanowskiego, z ustępami z dzieł Górnickiego i Orzechowskiego. Przeprowadziwszy takie porównanie przyszlubiśmy do tego przekonania, że nasuwające się pozorne podobieństwa mają swe źródło nie w zależności wzajemnej tych dzieł od siebie, ale w wspólnej wszystkim tym pisarzom głębokości uczuć patryotycznych. Kiedy Kochanowski mówi o „wiecznej sromocie“, Górnicki narzeka „na fata pędzące Polskę“, Orzechowski woła „zginiemy“, Skarga napomina słowami Pisma św. „Jeśli z grzechów nie powstaniecie, wszyscy zginiecie“, a Starowolski pisze nagrobek Polsce „złością wyrodków zgubionej“, to w tem wszystkim drga ta sama myśl, którą Kochowski mniej wzniosłemi wyraził słowy: „Kurczymy się jako skóra od ognia..., a słaba jest nadzieja odwetowania“. We wszystkich tych zdaniach kryje się jedna i ta sama myśl smutna i głęboka, jeżeli Kochowski wypowiedział ją także, to zasłużył na to, by położyć go nieco tylko niżej, lecz w każdym razie blisko królewskiego kaznodziei ks. P. Skargi, a tuż obok ks. Starowolskiego.

Psalmodya oceniana ze stanowiska historycznego, przez czytelnika pamiętającego o tem, że utwór ten napisał autor ży-

¹⁾ Psalm. str. 8.—12.

²⁾ Prof. Tarnowski wskazał to podobieństwo w Kronice Rodzinnej z r. 1677 str. 39.—40.

jący lat temu dwieście, zasługuje na słowa gorącego uznania, gdyż i dziś jeszcze wywiera na czytelniku głębokie wrażenie. Gdybyśmy głębokość tego wrażenia przyjęli za miarę w ocenianiu tego utworu, musielibyśmy Psalmodyę postawić w rzędzie najgłębiej pomyślanych utworów wieku XVII. O ileż znaczniejsze wrażenie musiała Psalmodya wywierać na współczesnych Kochowskiemu czytelników, na tych, którzy jak on widzieli Polskę Jana Kazimierza nad brzegiem przepaści politycznej, narzekali wraz z nim na zrywanie sejmów, powstawali na here tyków, szli z uwielbianym Janem III. pod Wiedeń!

Prawdziwa szkoda, że Jan Tarczewski już w r. 1686 wydał swój panegiryk dedykowany „*D. Vespasiano a Kochów Kochowski S. R. M. Cubiculario Incliti Regni celeberrimo Historiographo etc.*“¹⁾. Prawdopodobnie w panegiryku tym, gdyby był powstał po okazaniu się Psalmodyi, znaleźlibyśmy o niej wzmiankę, gdyż Tarczewski podobnie jak Kochowski uwielbiał Sobieskiego i niezapomniałby był przeto w swoim „Sol“ o utworze wielbiącym czyny obrońcy chrześcijaństwa, pogromcy Turków! Innych współczesnych sądów o Kochowskim prócz wspomnianego panegiryku nie znamy. Być może, że odpisy z Psalmodyi znalazłyby się w „*Silva Rerum*“ w. XVII., ich znaczna ilość świadczyłaby o tem, o ile popularnym był ten utwór. W XVIII. wieku zmieniły się poglądy estetyczne i o utworach XVII. w. zapomniano. O *Psalmodyi* nie wspomniał ani Załuski w swej „*Bibliotheca Poetarum Polonorum*“, ani Bentkowski w swej „*Literaturze*“, ani ks. Chodynicki w swym „*Dykcyonarzu poetów Polskich*“. Najlepszy ten utwór Kochowskiego wydobył dopiero z zapomnienia Turowski wydając go wraz z innemi dziełami tegoż poety w Krakowie w r. 1859. W dwanaście lat potem wskazał (w r. 1871) Rządźewski²⁾ na pokrewieństwo *Psalmodyi* Kochowskiego z „*Księgami Pielgrzymstwa*“ Mickiewicza, Brodzińskiego „*Poselstwem*“ i „*Psalmanami*“ Krasińskiego. Rządźewski wypowiedział też zdanie, że we wszystkich tych dziełach „zasadnicza myśl jest ta sama“; lecz nie dodał, że ta tożsamość wypłynęła z dwóch przyczyn: z wczytywania

¹⁾ *Sol in Cunis Bethleemitiis Ortus Christus Deus Noster. Lyrico Concertu Celebratus A. Joanne Tarczewski In Alma Universitate Crac. Artium et Phil. Baeca laures.*

²⁾ Rządźewski: „*W. Kochowski*“ str. 122.

się pilnego wszystkich tych poetów w *Pismo św.* i z bolu rodzącego się w ich sercach na widok katastrof pogrążających Polskę tak XVII. jak i XIX. w. w czem raz ciemniejszych otchłaniach upadku.

O ile do r. 1871 *Psalmodya* zapomniana była i nienależycie oceniona, o tyle od tego czasu zaczęto się nią zajmować. W r. 1877 ogłosił prof. St. Tarnowski w *Kronice Rodzinnej*¹⁾ wyczerpujące studyum o poezjach Kochowskiego. W pracy swej o Kochowskim wykazał prof. Tarnowski stosunek jaki łączy *Psalmodyę* z religijno-patryotyczną poezją naszego wieku: „Prostota biblijnego stylu, ten ton psalmowy zastosowany do rzeczy świeckich, wydaje nam się wynalazkiem naszego wieku. Podziwiamy go w *Poselstwie* Brodzińskiego, w *Księgach Pielgrzymstwa*, w *Anhellin* i Brodzińskiemu zwykle przypisujemy chwałę wynalazku. Tymczasem pokazuje się (choć ani Brodziński, ani Mickiewicz, ani Słowacki Kochowskiego może nie czytał), że rzecz była znaną, że ten stary poeta wpadł na ten sam pomysł, że kiedy mu serce wezbrało pobożnem i patryotycznem uczuciem, wyrażał te uczucia tak jak oni i znajdował ten sam ton. Porównania do wróbla i jaskółki²⁾ brzmią bardzo podobnie do niektórych ustępów Anhellego: Psalm V. „Dobrodziejstwa Boskie nad Koroną Polską wyliczający“, zupełnie jak Kartka z *Poselstwa*: dłużej tylko, ale zresztą zupełnie tak przypomina Brodziński historję polską.

Wyrażnieszem jeszcze staję się to pokrewieństwo natchnień, kiedy *Psalm* Kochowskiego staję się wprost modlitwą za ojczyznę w jej potrzebach i uciskach...

Niektóre *Psalm* są prawdziwie wspaniałe, na przykład VII. „praktykom i konkurencyom na elekeyach aplikowany“, albo XI. „na mieszania i rozrywania sejmów“. Takiego głębokiego majestatycznego tonu, niema podobno ani rzewny i poetyczny *Anhelli*, ani głębokiej prostoty *Poselstwo*, ani zwłaszcza sztuczne w prostocie swojej *Księgi Pielgrzymstwa* — dlaczego? powód jest jasny. Tamci to poeci literaci piszący broszury w stylu Ewangelii, broszury może bardzo dobre, bardzo święte, ale zawsze świeckie i pisane słusznie z myślą literacką, której żaden z nich,

¹⁾ Kronika Rodzinna r. 1877, str. 39 i 40.

²⁾ Psalm str. 7. ps. IV.

nawet Mickiewicz, choć nią tak gardził, pozbyć się nie mógł, tu jest prosty człowiek, który się modli tylko, o niczem innem nie myśli, a ta serdeczność i szczerłość modlitwy daje mu taką powagę, że sam styl jego przypomina niekiedy Skargę“.

Do tego co powiedział prof. Tarnowski o pokrewieństwie Kochowskiego *Psalmody* z *Księgami Pielgrzymstwa* z *Poselstwem* i *Anhellim* nie dodać nie można, bo pokrewieństwo to tkwi w duchu tych poematów i w ich formie, nie zaś w poszczególnych myślach, zwrotach lub wyrażeniach. O podobieństwie za to Psalmu, w którym Kochowski „Dobrodziejstwa boskie nad koroną polską wylicza“ z Krasieńskiego „Psalmem dobrej woli“ kilka słów wypada napisać. Kochowski opowiadając dzieje Polski z taką wdzięcznością dla Boga wspomina świetne momenty naszej przeszłości, iż nieco tylko obszerniej i prościej wyraża to wszystko, co w dwa wieki później Krasieński prześlicznie tak wyśpiewał:

..., „Wszystko nam dałeś, co dać mogłeś Panie
I skarbu wiecznego miłościwej łaski!
Tysiącoletnie dałeś ścienianie
Ubrane w śnieżne przedchrześcijańskie blaski
Nadeuropejskiej sławy“...¹⁾.

Następnie mówi Kochowski o tem jak się... „nagle zaćmiło słońce estymy Polski i ona uwielbiona tak wielu narodów pani, grubą odziała się żałobą“²⁾, Krasieński zaś ubolewa nad tem, że Polska „odkrólewszczona... stała się wdową“³⁾. I jeden i drugi poeta wspomina o dobroci Boga, pierwszy mówi: Gdyśmy zaś do Boga w tych paroxyzmach się obrócili, nietylko miłościwie nas wysłuchał, ale też nie odłącznie stał się pomocnikiem naszym“, drugi zaś dzięki składa Bogu:

..., „Do serc wprzęgnionych w cierpienia czyscowe
Wlewałeś bicie wśród nicestwa nowe“...

To pokrewieństwo „Psalmu dobrej woli, z V. Psalmem Kochowskiego miał zapewne prof. Tarnowski na myśli pisząc te słowa: „Dziwna rzecz jak te *Psalmy Przeszłości* wiele mają

¹⁾ Pisma Krasieńskiego wyd. Lwów 1890, str. 331.

²⁾ Psalm. str. 11.

³⁾ Pisma Krasień., str. 331.

podobieństwa z nową poezją patryotyczną, która się kończy na *Psalmach Przyszłości*. Ten sam patryotyzm religijna i patryotyczna religijność, to samo pojęcie Polski jako jakiegoś wybranego w rękę Boga narzędzia, te same dla niej reguły życia, to samo upodobanie w zbliżaniu jej losów do losów Izraela i ustawiczne jej wspomnienia, nawet forma podobna. Tutaj wszystko jest prostsze, niema tego mistycznego zatopienia się w przeszłości, co u naszych nowszych poetów, bo i człowiek prostszy i o terażniejszości, o rzeczach dotykalnych mówił, ale duch ten sam“ ...¹⁾

Podobnie jak prof. Tarnowski stawia i prof. Nehring *Psalmody* wysoko. Czcigodny profesor literatury polskiej w wrocławskim Uniwersytecie sądzi że Kochowski „dopiero w *Psalmody* znalazł odpowiednią formę dla wrodzonego liryzmu“, to też dzieło to „czyta się jak księgę mędrca, więcej powiedzieć się godzi: czyta się w *Psalmody* jak w otwartej duszy, człowieka doświadczonego w życiu, który jedynie na Bogu oparł krawędź serca swego“²⁾. *Psalmody* uważa prof. Nehring za „utwór wyjątkowy“, któremu „niema równego w żadnej literaturze“.

Na zdaniu prof. Nehringa o *Psalmody* kończy się wiazanka sądów o tem niezwykłym dziele.

* * *

Zadaniem niniejszej pracy nie było jedynie przypomnienie *Psalmody* czytającej publiczności. Pracując od dłuższego czasu nad życiorysem Kochowskiego i przedstawieniem całej działalności jego literackiej ogłaszam część wyników mej pracy, w tej nadziei, że wszelkie sądy o niej ułatwią mi dalszą pracę. Przed rokiem minęło lat dwieście, od tej chwili, kiedy *Psalmody* opuściwszy prasy drukarskie poczęła się rozchodzić po Polsce i budzić zainteresowanie. Wszyscy od chwili okazania się tego dzieła widzieli, że Kochowski napisał *Psalmody* na tle *Psalmów Dawida* i *Proroctw Jeremiasza*. Minęło lat dwieście, a nikt nie podjął się tak łatwego zadania, jak zbadanie jakim jest sto-

¹⁾ Kronika Rodzinna 1877 str. 40.

²⁾ Wł. Nehring. Studya Literackie. Poznań 1884. Str. 133 i 134.

sunek *Psalmody* do *Psalmów i Proroctw*. Określenie tego stosunku i porównanie *Psalmody* z odpowiednimi utworami naszego piśmiennictwa XVII. i XIX. wieku, te dwie rzeczy może będą mieć jaką wartość pozytywną i ogłoszenie tej rozprawy usprawiedliwią. Umieszczenie czasu powstania *Psalmody* w lata 1681 do 1691 uważam sam za rzecz prawdopodobną tylko, a nie udowodnioną, poruszyłem tę kwestyę w tem przekonaniu, że raz podniesiona, łatwiej i prędzej doczeka się ona rozstrzygnięcia. Obecnie gdy czem raz częściej i z czem raz większem upodobaniem zwracają historycy ¹⁾ swe oczy na postać króla Jana III., nadeszła może pora, by i jego „historyografem uprzywilejowanym“ zajęto się i przedstawiono w należytem oświeceniu tę arcyzajmującą i sympatyczną postać.

¹⁾ Jarochoowski, Tuszyński, Lukas, Czermak, du Hamel Jean du Breuil le comte, Korzon i i.

CZEŚĆ URZĘDOWA.

I.

SKŁAD GRONA NAUCZYCIELSKIEGO

przy końcu roku szkolnego 1896.

a) Dla nauki obowiązkowej.

1. Skuba Tadeusz, dyrektor, uczył języka greckiego w kl. VII — 4 godziny tygodniowo.

2. Krókowski Leon, profesor VIII r., uczył języka polskiego w kl. VI, VIII $a+b$, logiki w kl. VII i psychologii w kl. VIII $a+b$ — 15 godzin tygodniowo.

3. Stodolak Stanisław, Dr fil., prof. VIII r., gospodarz klasy IV, uczył języka łacińskiego w kl. III $a+b$ i IV — 18 godzin tygodniowo.

4. Korczyński Jan, prof. VIII r., gospodarz klasy III a , uczył matematyki w kl. II a , III a , IV, V, VI i fizyki w kl. IV — 19 godzin tygodniowo.

5. Tułasiewicz Józef, prof. VIII r., uczył historii w kl. I $a+b$, III $a+b$, V, VII — 18 godzin tygodniowo.

6. Alexandrowicz Włodzimierz, prof. VIII r., zawiadowca zbioru historyczno-geograficznego, gospodarz kl. VIII a , uczył historii w kl. II a , IV, VI, VIII $a+b$ — 18 godzin tygodniowo.

7. Taborski Józef, prof., zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, uczył języka greckiego w kl. VI i VIII $a+b$ — 15 godzin tygodniowo.

8. Kulczyński Władysław, prof., członek korespondent Akademii Umiejętności w Krakowie, zawiadowca gabinetu historii naturalnej, uczył historii naturalnej w kl. Ia+b, IIa+b, IIIa+b, V, VI, matematyki w kl. IIIb — 19 godzin tygodniowo.

9. Szajdzicki Euzebiusz, prof., zawiadowca czytelní niemieckiej dla uczniów, gospodarz klasy VIIIb, uczył języka niemieckiego w kl. V, VII i VIIIa+b — 16 godzin tygodniowo.

10. Cetnarowski Piotr, prof., uczył języka łacińskiego w kl. Ia i IIb — 16 godzin tygodniowo.

11. Kawecki Medard Antoni, prof., zawiadowca gabinetu fizykalnego, gospodarz kl. VII, uczył matematyki w kl. IIb, VII, VIIIa+b, fizyki w kl. VII i VIIIa+b — 19 godzin tygodniowo.

12. Krasnosielski Teofil, prof., uczył języka łacińskiego w kl. VI, VII i greckiego w kl. V — 16 godzin tygodniowo.

13. Mazanowski Mikołaj, prof., zawiadowca czytelní polskiej dla uczniów, gospodarz klasy V, uczył języka łacińskiego w kl. V, polskiego w kl. IIa, IIIa, V i VII — 18 godzin tygodniowo.

14. Kannenberg Józef, nauczyciel, gospodarz kl. VI, uczył języka niemieckiego w kl. IIa, IIIa+b i VI — 17 godzin tygodniowo.

15. Gołba Franciszek, ks., Dr Teol., nauczyciel, exhortator dla uczniów klas wyższych, uczył religii w kl. Ia+b, IIIa, V, VI, VII, VIIIa+b — 16 godzin tygodniowo.

16. Podwin Adam, ks., Dr praw. zastępca nauczyciela, exhortator dla uczniów kl. niższych, uczył religii w kl. IIa+b, IIIb, IV — 8 godzin tygodniowo.

17. Zapała Zygmunt, Dr fil., egzaminowany zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IIIb, uczył języka łacińskiego w kl. Ib, greckiego w kl. IIIb, matematyki w kl. Ia+b — 19 godzin tygodniowo.

18. Ptaszyk Michał, zastępca nauczyciela, uczył języka greckiego w kl. IIIa i IV — 9 godzin tygodniowo.

19. Hamezykiewicz Roman, zastępca nauczyciela, gospodarz klasy Ib, uczył języka niemieckiego w kl. Ib, IIb i IV — 15 godzin tygodniowo.

20. Meyer Ignacy, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IIa, uczył języka łacińskiego w kl. IIa, VIIIa+b — 18 godzin tygodniowo.

21. Krukowski Władysław, zastępca nauczyciela, gospodarz klasy Ia, uczył języka polskiego w kl. Ib i niemieckiego w kl. Ia — 9 godzin tygodniowo.

22. Dziama Leszek, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IIb, uczył języka polskiego w kl. Ia, IIb, IIIb, IV, historii w kl. IIb — 16 godzin tygodniowo.

b) Dla nauki nadobowiązkowej.

1. Tułasiewicz Józef, j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. IIIa+b, po jednej i w kl. VII po 2 godziny tygodniowo.

2. Alexandrowicz Włodzimierz, j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. IV i VI po jednej godzinie tygodniowo.

3. Ptaszyk Michał, j. w., uczył kaligrafii w dwóch oddziałach, w każdym po jednej godzinie tygodniowo.

4. Trnka Teodor, nauczyciel szkoły wydziałowej w Krakowie, uczył rysunków w trzech oddziałach, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

5. Dec Walenty, nauczyciel prywatny, uczył śpiewu w dwóch oddziałach, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

6. Rongier Paweł, nauczyciel prywatny, uczył języka francuskiego w trzech oddziałach, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

7. W Towarzystwie „Sokół krakowski“ pobierała młodzież gimnazjalna naukę gimnastyki w dwóch oddziałach, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

8. Landau Samuel, Dr, kaznodzieja synagogi izraelickiej, uczył w zakładzie tutejszym religii mojżeszowej w trzech oddziałach t. j. w I, VI, XI, w każdym po jednej godzinie tygodniowo; reszta młodzieży wyznania mojżeszowego, przydzielona do oddziałów II, III, IV, V, VII, VIII, IX i X pobierała naukę religii w tej samej liczbie godzin tygodniowych w trzech innych szkołach średnich krakowskich.

II.

PLAN NAUK

w roku szkolnym 1896.

KLASA I.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Nauka wiary i obyczajów.	Katechizm ks. Deharba
2	J. łaciński	8	Nauka o formach prawidłowych. Co tydzień wypracowanie szkolne.	Zwiewła Gram. Samolewicz. Przykł. Steiner i Scheindler
3	J. polski	3	Elementarna nauka odmiany imienia i słowa; nauka o zdaniu pojedynczym i złożonym. Czytanie, opowiadanie i wyuczanie się na pamięć ustępów. Co tydzień ćwiczenie ortograficzne.	Gram. Małeckiego wyd. VIII. Wypisy tom I Próchnicki i Wójcik
4	J. niemiecki	6	Elementarna nauka odmiany imion i czasowników i o zdaniu pojedynczym, pisownia przy danej sposobności. Co tydzień wypracowanie szkolne.	L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie
5	Geografia	3	Wstępne pojęcia, opis powierzchni ziemi według jej naturalnych własności, wiadomości najważn. z politycznej geografii, czyt. i rys. map.	Benoni i Tatomir Geografia V.
6	Matematyka	3	Arytmetyka: Cztery działania liczbami całkowitemi, podzielność liczb; w 2 półroczu ułamki i z geometrii do przystawiania trójkątów. Co miesiąc zadanie szkolne, ćwiczenia domowe na każdą lekcję.	Arytmetyka Brzostowicza Geometria Moćnika (Maryniaka) I.
7	Historia naturalna	2 27	6 miesięcy: zoologia (ssawce, owady); 4 miesiące: botanika (dwuliścienne prócz baldaszkowych, motylkowych, złożonych, kotkowych, liliowate i palmy).	Zoologia obrazowa Nowicki-Limbach Botanika Rostańskiego.

KLASA II.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Dzieje starego zakonu.	Dąbrowski T. Historia biblijna.
2	J. łaciński	8	Formy nieprawidłowe z powtórzeniem prawidłowych. Części mowy nieodmienne.	Gram. Samolewicz, 1887. Ćwicz. Steiner i Scheindler II.
3	J. polski	3	Gramatyka i czytanie jak w klasie 1szej. Wypracowania piśmienne 3 na miesiąc.	Gram. jak w kl. I. Wypisy tom II. Próchnicki i Wójcik
4	J. niemiecki	5	Powtórzenie i uzupełnienie nauki o formach w połączeniu z główniejszymi prawidłami składni i rzędu, tłumaczenie, pisanie. Czytanie, opowiadanie i wyuczanie się na pamięć łatwych ustępów z wypisów. Wypracowania piśm. jak w kl. I.	L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie, II.
5	Geografia	4	1. Geogr. fizyczna i polityczna Azji i Afryki. Oro i hydrografia Europy, szczegółowy opis południowej i zachodniej Europy. 2. Dzieje starożytne, sposobem biograficznym.	Geografia (Baranowskiego i Dziedzickiego wyd. V). Semkowicz.
	Matematyka	3	Arytmetyka i geometrya na przemian; stosunki i proporcye, pojedyncza reguła trzech; przystawianie trójkątów, koło; czworobok i wielobok. Zadania jak w kl. I.	Arytmetyka Zajackowskiego Geometrya Moćnika (Maryniaka).
7	Historia naturalna	2	6. mies.: zoologia (ptaki, gady, płazy, ryby, bezkręgowce prócz owadów). 4 miesiące: botanika (pozostałe rodziny).	Zoologia jak w kl. I. Botanika Rostańskiego.
		27		

KLASA III.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Dzieje nowego zakonu	Dąbrowski T. Historia biblijna.
2	J. łaciński	6	Składnia zgody i przypadków: Czytanie z Korneliusza Neposa: żywoty Mityadesa, Temistoklesa, Arystydesa, Lisandra, Pelopidasa, Hannibala i Katona. Co dni 14 praca domowa, co miesiąc zadanie szkolne.	Gram. Samolewicz- Sołtysik. Kornelius Nepos (Patocki) Ćwiczenia Próchnickiego w. III.
3	J. grecki	5	Odmiana prawidłowa imion i czasowników. W II. półr. co dni 14 zadanie domowe a co miesiąc szkolne.	Gramatyka Ćwikliński. Ćwiczenia Schenkl- Parylak.
4	J. polski	3	Systematyczna nauka deklinacji i składnia rzędu; czyt. jak w kl. I. Co dni 14 praca piśmienna.	Wypisy Czubek i Zawiliński.
5	J. niemiecki	4	Systematyczna nauka deklinacji i konjugacji. Czytanie jak w kla- sie II. Co dni 15 praca piśmienna.	Gram. Petelenza. German i Petelenz Ćwiczenia niemiec.
6	Geografia i historia	3	Szczegółowy opis Europy północnej, wschodniej i środkowej z wyjątkiem Austrii, Ameryka i Australia Dzieje wieków średnich.	Opowiadania Sem- kowicza.
6	Matematyka	3	Rozkład godzin jak w kl. II. cztery działania algebraiczne, potęgi, pierwiastki, skrócone mno- żenie i dzielenie, przemiany, powierzchnia i podobieństwo figur, nauka o kole.	Aryt. Zajączkow- skiego II; geome- trya Moćnik-Ma- ryniak.
8	Nauki przyrodnicze	2 28	W I. półroczu fizyka: własności ogólne, nauka o cieple, chemia nie- organiczna (z wyjątkiem metali). W II półr. mineralogia.	Łomnicki M. Mineralogia. Fizyka Kawecki i Tomaszewski.

KLASA IV.

L.	Przedmiot nauki	Godzin. tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Wykłady obrzędów i zwyczajów religijnych.	Liturgia ks. Jachimowskiego
2	J. łaciński	6	Nauka o czasach i trybach; oratio obliqua. supinum; gerundium. Caesar de bello gallico 80 rozdziałów.	Gram. Samolewicza; Cezar w. Prammera; Ćw. Próchnickiego.
3	J. grecki	4	Odmiana czasowników na „ω“ począwszy od perf. act.; odmiana czasowników na „η“, odmiana niewzorowa czasownika.	Gram. Ćwikliński. Ćwiczenia Schenkl-Parylak.
4	J. polski	3	Systematyczna nauka konjugacyi i o zdaniach złożonych i okresach; wierszowanie. Czytanie i wyprac. piśmienne jak w kl. III.	Wypisy t. IV. 1874. Czubek i Zawiliński.
5	J. niemiecki	4	Ukończenie i powtórzenie gramatyki. Czytanie jak w klasie II. Wypracowania piśm. jak w kl. III.	Gram. Petelenza. Ćwiczenia niemieckie Germana i Petelenza.
6	Geografia i historia	4	I. półr. Nowsze dzieje z uwzględnieniem związku ich z dziejami Austrii. Powtórzenie geografii Europy. II. półr. Szczegółowa geografia monarchii austro-węgierskiej.	I. Semkowicz III. Geografia austro-węg. monar. Benoni-Majerski. Rawer.
7	Matematyka	3	Równania pierwszego stopnia, rachunek spółki, mieszaniny, reguła trzech składana, reguła łańcuchowa, procenta składane; stereometria.	Arytm. Zajączkowskiego, II, geometr. Moćnik-Maryniak.
8	Fizyka	3	Mechanika, akustyka, magnetyzm, elektryczność, optyka.	Kawecki Tomaszewski.
		29	Wszystkie prace piśmienne jak w klasie III.	

KLASA V.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Apologetyka i dogmatyka ogólna.	Martin. (Jachimowski).
2	J. łaciński	6	Liwiusz I, XXII. Owidyusz 1400—1500 wierszy. Prozodya i metryka. Powtórzenie gramatyki o przypadkach. Co miesiąc zadanie szkolne.	Liwiusz Zingerlego i Owidyusz wyd. Skupniewicz. Gramatyka Samolewicza.
3	J. grecki	5	Nauka o przypadkach. Lektura Ksenofonta i Homera Iliady ks. I i II. 4 zadania szkolne na półrocz.	Gram. Curtius-Ćwikliński, Chrestomatyja Fiderera. Ilias Sołtysika.
4	J. polski	3	Głosownia, etymologia; o tropach i figurach, o rodzajach stylu i gatunkach prozy i poezyi. Sprawozdanie z lektury prywatnej. Co trzy tygodnie wypracowanie piśm.	Wzory poezyi i prozy Próchnickiego.
5	J. niemiecki	4	Czytanie w połączeniu z objaśnieniem gramatycznym i stylistycznym, memorowanie cenniejszych ustępów. Sprawozdanie z lektury prywatnej. Co dni 20 wypracowanie piśmienne.	Petelenz u. Werner Deutsches Lesebuch dla kl. V.
6	Geografia i historia	3	Dzieje starożytne w połączeniu z geografią.	Zakrzewski, Historia powszechna.
7	Matematyka	4	Algebra: Wstęp, 4 działania, ułamki, stosunki i proporcye. Geometrya: longimetrya i planimetrya. Co miesiąc wypracowanie szkolne, częste ćwiczenia domowe.	Algebra Dziwińskiego Geometrya Mochnika w tłumaczeniu Staneckiego, wyd. III.
8	Historia naturalna	2 29	W I półroczu mineralogia. W II półroczu botanika.	Łomnicki. Rostafiński.

KLASA VI.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Dogmatyka szczegółowa.	Jak w kl. V.
2	J. łaciński	6	Sallusti bellum Jugurthinum. Cic. in Cat. I., Virgili z Eneidy ks. I. Ecl. I. Georg. I. Aen. I. Powtarzanie gramatyki o czasach i trybach. Zadania jak w kl. V.	Wyd. Sołtysika; wyd. Eichlera. Gram. Samolewicza.
3	J. grecki	5	Nauka o czasach i trybach Hom. Ilias III, V, VI, XXII. Z Herodota VII. Zadania jak w klasie V.	Ilias, Sołtysik; Herodot, Lauczickiy.
4	J. polski	3	Lektura szkolna i prywatna Dzieje literatury od początku do Stanisława Augusta. Zadania jak w klasie V.	Wypisy polskie. St. Tarnowski i Wójeik.
5	J. niemiecki	4	Jak w klasie V.	Petelenz u. Werner Deutsches Lesebuch dla kl. VI.
6	Historia	4	Dokończenie historii rzymskiej (od Augusta). Dzieje średnich wieków.	Zakrzewski Hist. powsz. t. II.
7	Matematyka	3	Z algebry: potęgi, pierwiastki, logarytmy; równania II stopnia o jednej i kilku niewiadomych; z geometrii: stereometrii i trygonometrii.	Algebra Dziwiń- skiego; Geom. jak w kl. V.
8	Historia naturalna	2	Zoologia.	Petelenz.
		29	Wszystkie ćwiczenia piśmienne jak w kl. V.	

KLASA VII.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Etyka.	Martin (Solecki).
2	J. łaciński	5	Powtarzanie gramatyki. Vergil. Aeneid. II, VI, XII. Cicero in Cath. IV, pro Archia, Tuscul. I. Zadania jak w kl. V.	Gram. jak w kl. VI. wydanie szkolne. Eichler, Softysik.
3	J. grecki	4	Demostenes Olinth. I, filip. II, III, Uzupełnienie gramatyki. Hom. Odys. I, V, VI, VII, IX. Zadania jak w kl. V.	Gram. jak w kl. V. wydanie szkolne. Pauly et Wotke.
4	J. polski	3	Lektura szkolna i prywatna. Historia literatury, ciąg dalszy do Mickiewicza. Co miesiąc wypracowanie piśmienne.	Jak w kl. VI.
5	J. niemiecki	4	Lektura szkolna i domowa. Co miesiąc wypracowanie piśm.	Petelenz u. Werner, Deutsches Lesebuch dla kl. VII.
6	Historia i geografia	3	Dzieje nowożytne.	Gindely t. III. wyd. Markiewicza.
7	Matematyka	3	Z algebry: Równania logarytmiczne, szeregi, rachunek procentu złożonego, ułamki ciągłe, równania nieozna- czone, kombinacye, potęgi dwumianu. Z geometrii: Geometria analityczna w płą- szości.	Algebra Baranieckiego.
8	Fizyka	3	Własności ciał, ciepło, chemia. Mechanika ciał stałych i ciekłych.	Kawecki i Toma- szewski, Fizyka.
9	Propedeu- tyka filozofii	2 29	Logika.	Kozłowski.

KLASA VIII.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Historia kościelna.	Robitsch (Jachimowski).
2	J. łaciński	5	Horacego 20 ód, 2 sat., 2 epod., 1 list. Taciti. Annal. I, II. Pogląd na literaturę rzymską. Zadania jak w kl. V.	Sas.
3	J. grecki	5	Plato: Apologia, Crito, Eutyphron, Sophocles, Oedip. rex. Pogląd na literaturę grecką. Zadania jak w kl. V.	Wyd. Krala, Wyd. Majchrowicza
4	J. polski	3	Czytanie dalszego ciągu arcydzieł literatury narodowej wieku XIX. Historia literatury w. XIX. Zadania jak w kl. VII.	Stan. Tarnowski i Fr. Próchnicki, część II.
5	J. niemiecki	4	Podobnie jak w kl. VII. Pogląd na literaturę niemiecką. Ustne wykłady. Co miesiąc wypracowanie.	Petelenz u. Werner VIII.
6	Historia i geografia	3	Dzieje i statystyka monarchii austro-węgierskiej w zestawieniu z innemi państwami.	Hannak-Leniek.
7	Matematyka	2	Zwężle powtórzenie całego przedmiotu. Częste ćwiczenia.	Algebra Dziwińskiego.
8	Fizyka	3	Mechanika ciał lotnych, uzupełn. i dokończ., elektryczność, magnetyzm, ruch drgający i falowy, akustyka i optyka.	Kawecki i Toma- szewski, Fizyka.
	Propedeuty- ka filozofii	2 29	Psychologia.	Zarys psychologii Lindner Kuleżyński

Zmiany na rok szkolny 1896/7.

Wykaz książek szkolnych, zatwierdzonych przez Wys. c. k. Radę Szkolną krajową dla gimnazjum św. Jacka w Krakowie na rok szkolny 1896/7.

Dla klasy I.: Katechizm większy dla szkół ludowych podług ks. Derharba, opracował ks. M. Morawski. Lwów, 1891. — Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wydanie 1, 2 i 3. Lwów, 1893. — Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla I klasy. Wyd. 2. Lwów 1896. — Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 8. Lwów, 1891. — Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla I klasy, Wyd. 1 i 2. Lwów, 1892. — L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla I klasy. Wydanie 1—3. Lwów, 1891. — Benoni i Tatomir, Krótki rys geografii. Wydanie 6. — Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry. Wyd. 2 i 3. 1894—96. — Mochnik-Maryniak, Geometria pogładowa. Część I. Wyd. 6. Lwów, 1889. — Nowicki-Limbach, Zoologia. Wyd. 7. — Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższe. Wydanie 2. Kraków, 1892.

Dla klasy II.: Ks. Dąbrowski, Historia biblijna zakonu starego. Wydanie 1, 2 i 3. — Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wydanie 1, 2 i 3. Lwów, 1893. — Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla II klasy. — Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wydanie 8. Lwów, 1891. — Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla II klasy. Lwów, 1893. — L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy II. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1891. — Baranowski i Dziedzički, Geografia powszechna. Wyd. 6 i 7. Lwów, 1895. — Semkowicz, Opowiadania z dziejów po-

wszechnych. Część I. Lwów, 1893. — Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry. Wydanie 2. Lwów, 1894. — Moćnik-Maryniak, Geometrya poglądowa. Część I. Wyd. 6. Lwów, 1889. — Nowicki-Limbach, Zoologia. Wydanie 7. Lwów, 1895. — Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższe. Wydanie 2. Kraków, 1892.

Dla klasy III.: Ks. Dąbrowski, Historia biblijna zakonu nowego. Wydanie 1 i 2. Stanisławów, 1889. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5 i 6. Lwów, 1893. — Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy III. Wyd. 2 i 3. Lwów, 1893. — Patočka-Zawiliński, Cornelius Nepos. Wyd. 5. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Lwów, 1892. — Winkowski-Taborski, Ćwiczenia greckie dla klasy III. — Małecki, Gramatyka języka polskiego. Wydanie 8. Lwów, 1891. — Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla III klasy. Lwów, 1893. — L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy III. Wydanie 1 i 2. Lwów, 1892. — Petelenz, Deutsche Grammatik. Krakau, 1890. — Baranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna. Wyd. 5, Lwów, 1892. — Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część II. Lwów, 1894. — Rawer, Dzieje ojczyzste. — Zajączkowski, Początki arytmetyki i algebry. Część II. Wydanie 2. Lwów, 1891. — Moćnik-Maryniak, Geometrya poglądowa. Część II. Wydanie 3 i 4. Lwów, 1891. — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas szkół średnich. — Łomnicki, Mineralogia dla niższych klas. Wyd. 3. Lwów, 1893.

Dla klasy IV.: Ks. Jougan, Liturgika katolicka. Lwów, 1895. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5 i 6. Lwów, 1893. — Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV. Wydanie 1 i 2. Lwów, 1896. — Caesar, Commentarii de bello gallico, wyd. Terlikowski. Lwów, 1896. — Ovidius, wydanie Ziws-Skupniewicz. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Lwów, 1892. — Schenk-Parylak, Ćwiczenia greckie. Wyd. 2. Wiedeń, 1893. — Małecki, Gramatyka języka polskiego. Wyd. 8. Lwów, 1891. — Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla klasy IV. Lwów, 1894. — L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie

dla kl. IV. wyd. 1 i 2. Lwów, 1896. — Petelenz, Deutsche Grammatik. Kraków, 1890. — Semkowicz, Opowiadania, z dziejów powszechnych. Część III. — Benoni-Majerski, Geografia austr.-węg. monarchii. Wyd. 2. Lwów, 1892. — Rawer, Dzieje ojczyste. — Zajączkowski, Początki arytmetyki i algebry. Część II. Wydanie 2. Lwów, 1891. — Moćnik Maryniak. Geometrya pogładowa. Część II. Wyd. 3 i 4. Lwów, 1891. — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla klas niższych. Kraków, 1894.

Dla klasy V.: Ks. Jachimowski, Dogmatyka ogólna. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1889. — Livius, wydanie Zingerle-Majchrowicz. — Ovidius, wydanie Ziws-Skupniewicz. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5 i 6. Lwów, 1893. — Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1894. — Homera Iliada. Część I. Wydanie Scheindler-Sołtysik. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Lwów, 1892. — Schenkl-Parylak, Ćwiczenia greckie. Wyd. 2. Wiedeń, 1893. — Próchnicki, Wzory poezyi i prozy. Lwów, 1893. — Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die fünfte Classe. Lemberg, 1892. — Zakrzewski, Historia powszechna. Część I. Wyd. 1 i 2. Kraków, 1895. — Dziwiński, Zasady algebry. Lwów, 1891. — Moćnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wydanie 3 i 4. Lwów, 1895. — Łomnicki, Mineralogia i Geologia. Wydanie 3 i 4. Lwów, 1896. — Rostafiński, Botanika szkolna dla klas wyższych. Kraków, 1896.

Dla klasy VI.: Ks. Jachimowski, Dogmatyka szczegółowa. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1889. — Sallustius, bellum Jugurthinum. Linker-Sołtysik. — Vergilius, Eichler. — Cicero, Kornitzer-Sołtysik. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5. Lwów, 1891. — Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1894. — Homera Iliada. Część I i II. Wyd. Scheindler-Sołtysik. — Herodot, wyd. Lautschicky. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Lwów, 1892. — Schenkl-Parylak, Ćwiczenia greckie. Wyd. 2. Wiedeń, 1893. — Wypisy polskie St. Tarnowskiego i J. Wójcika. Część I. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1894. — Petelenz u. Werner, Deutsches Lesebuch für die sechste Classe. Lemberg,

1892. — Zakrzewski, *Historia powszechna*. Część 1. Wyd. 1 i 2. Kraków, 1895. — Zakrzewski, *Historia powszechna*. Część II. Kraków, 1894. — Dziwiński, *Zasady algebry*. Lwów, 1891. — Moćnik-Maryniak, *Geometria dla wyższych klas*. Wydanie 3 i 4. Lwów, 1895. — Logarytmy Adama. — Petelenz, *Zoologia dla klas wyższych szkół średnich*. Lwów, 1892.

Dla klasy VII.: Martin-Solecki, *Etyka katolicka*. Wydanie 1 i 2. Przemyśl, 1885. — Cicero, Kornitzer-Sołtysik. — Vergilius, Eichler. — Samolewicz-Sołtysik, *Gramatyka języka łacińskiego*. Część II. Wyd. 5. Lwów, 1891. — Homera *Odyssea*, Christ-Jezienicki. — Demostenes, Wotke-Schmid. — Œwikliński, *Gramatyka języka greckiego*. Lwów, 1892. — Wypisy polskie Stan. Tarnowskiego i J. Wójcika. Część I. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1894. — Wypisy polskie Stan. Tarnowskiego i Fr. Próchnickiego. Część II. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1896. — Petelenz und Werner. *Deutsches Lesebuch für die siebente Classe*. Lemberg, 1893. — Następujące dzieła w wydaniu Graesera, aprobowane przez c. k. Radę Szkolną krajową: Minna von Barnhelm Lessinga, Wallenstein Schillera. — Gindely-Markiewicz, *Dzieje nowożytne*. Wyd. 2. Rzeszów, 1886. — Lewicki, *Zarys dziejów Polski i krajów ruskich z nią połączonych*. Kraków, 1893. — Dziwiński, *Zasady algebry*. Lwów, 1891. — Moćnik-Stanecki, *Geometria dla wyższych klas*. Wydanie 3. Lwów, 1889. — Logarytmy Adama. — Kawecki i Tomaszewski, *Fizyka dla wyższych klas szkół średnich*. Kraków, 1892. — Tomaszewski, *Chemia*. — Kozłowski, *Logika elementarna*. Lwów, 1891.

Dla klasy VIII.: Ks. Jougán, *Historia kościoła katolickiego*. Lwów, 1895. — Horatius, Sas; Tacitus Müller. — Samolewicz-Sołtysik, *Gramatyka języka łacińskiego*. Wydanie 5. Lwów, 1891. — Plato, Kral; Sofokles, Schubert Majchrowicz; Curtius-Hartel-Œwikliński, *Gramatyka języka greckiego*. Praga, 1891. — Wypisy polskie Stan. Tarnowskiego i Fr. Próchnickiego Część II. Lwów, 1891. — Petelenz und Werner, *Deutsches Lesebuch für die achte Classe*. Lemberg, 1894. — Następujące dzieła w wydaniu Graesera, aprobowane przez c. k.

Radę Szkolną krajową: Wilhelm Tell, Shakespeare: Julius Caesar. — Hannak-Leniek, Historya i statystyka austro-węg. monarchii. Tarnopol, 1892. — Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich z nią połączonych. Kraków, 1893. — Baraniecki, Algebra. Kraków, 1892. — Moćnik-Stanecki, Geometrya dla wyższych klas. Wyd. 3. Lwów, 1889. — Logarytmy Adama. — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas szkół średnich. Kraków, 1892. — Lindner-Kuleczyński. Wykład psychologii. Kraków, 1895.

Lektura łacińska.

W kl. V.: Liv. I., XXI.; z pism Owidyusza wybór.

W kl. VI.: Sallustii Jugurtha; Cic. in Cat. I.; Virg. (wybór z Sielaneek i Georgik, Aen. I, Ecl. I.

W kl. VII.: Virg. II., VI., XII.; Cic. in Cat. III. i IV., Laelius.

W kl. VIII.: Horat. (wybór); Tac. Hist. I., V.

Lektura grecka.

W kl. V.: Xenof. Chrest. wybór z Anab.; Hom. Il. I., II.

W kl. VI.: Hom. Il., IV., VI., VII., XXIV.; Herodot VIII.

W kl. VII.: Demost. olyn. III., „o pokoju“, Philip. III.; Hom. Odys. I., VI., VII., VIII., IX.

W kl. VIII.: Plato: Apologia, Crito; Sophocles: Antigone.

III.

Tematy zadań piśmiennych.

a) W języku polskim.

W klasie V.

1. Dwór sędziego Soplicy (domowe).
2. Zgon Hektora (szkolne).
3. Rynek krakowski (domowe).
4. Odysseus w jaskini Polifema (szkolne).
5. Opis zamku Horeszków (domowe).
6. Bory litewskie. Opis na podstawie lektury Pana Tadeusza. (szkolne).
7. Park Krakowski w zimie (domowe).
8. Bitwa Litwinów z Krzyżakami. Na podstawie lektury Grażyny (domowe).
9. Zwięzła treść „Ojca Zadżumionych” Słowackiego” (szkolne).
10. Oddechanie i żywienie się roślin (domowe).
11. Dyspozycja „Latarnika” H. Sienkiewicza (domowe).
12. Podanie o Faetonie. Na podstawie lektury Owidego (szkolne).
13. Powody II. wojny Punickiej. Na podstawie lektury Liwiusza ks. XXI.

M. Mazanowski.

W klasie VI.

1. Jakie mamy korzyści z podróży odbywanych pieszo.
2. Życie skromne a zbytkowne. (Podług Reja).
3. Siew i plon wiernym obrazem życia ludzkiego.
4. Wykazać skutki zbytku na podstawie czytanych satyr.
5. Jakim sposobem ukoił Kochanowski żal po stracie córki.
6. Jak należy używać majątku.

7. Porównać stan Rzymu i Kartaginy w chwili rozpoczynających się wojen punickich.
8. Jakie mamy korzyści z czytania książek.
9. Podać tok myśli w satyrze Krasickiego „Przestroga młodemu“.
10. Porównać pracę ucznia z pracą rolnika w czasie zasiewu i żniwa.
11. Praca odkładana nie wiele warta.
12. Streszczenie elegii Karpińskiego „Powrót z Warszawy na wieś“.
13. Jaką mamy korzyść z nauk przyrodniczych.
14. Co spowodowało upadek Kartaginy.

Leon Krókowski.

W klasie VII.

1. Polityczna tendencja „Powrotu Posła“ Niemcewicza (domowe).
2. O ile wadliwe było wychowanie M. Doświadczyńskiego? (szkolne).
3. Jak Brodziński w „Wiesławie“ charakteryzuje lud wiejski w okolicach Krakowa osiadły? (domowe).
4. Charakterystyka „Grażyny“ (szkolne).
5. Charakterystyka szlachty zaściankowej z „Pana Tadeusza“ (domowe).
6. Zasadnicze własności płynów (szkolne).
7. Charakter Miecznika z „Maryi“ Malczewskiego (domowe).
8. Rozbiór wiersza B. Zaleskiego p. t. „Podzwonne ku Ojcom“ (domowe).
9. Gustaw i Albin w komedyi Fredry p. t.: „Śluby pańskie“ (szkolne).
10. Wpływ świata nadprzyrodzonego na rozwój akcji w „Balladynie“ (szkolne).

M. Mazanowski.

W klasie VIII a.

1. Na co szczególnie zważać należy przy wyborze stanu.
2. Podać charaktery wojewody i miecznika w Maryi Malczewskiego.
3. Jaki wpływ wywierały mowy publiczne na lud rzymski i grecki.

4. O ile byt polityczny narodu wpływa na rozwój literatury jego.
5. Dobroczynny i szkodliwy wpływ wyobraźni na człowieka.
6. Skreślić charakter Halbana i Aldony i wykazać znaczenie tych osób w poemacie „Wallenrod“.
7. Porównać znaczenie Mikołaja Reja i Kazimierza Brodzińskiego w literaturze polskiej.
8. Pamięć i jej znaczenie w życiu umysłowem.

Leon Krókowski.

W klasie VIII b.

1. Na co szczególnie zważać należy przy wyborze stanu.
2. Charakterystyka cześnika i rejenta w „Zemście“ Fredry.
3. Wykazać doniosłość słów: Poznaj siebie samego.
4. Zły to rozum bracie, co się na wiary i cnoty zasada utracie.
5. Kto nieszczęśliwszy: głuchy czy ślepy.
6. Znaczenie ballady Alpuhara w poemacie „Konrad Wallenrod“.
7. Mowa do współuczniów po ukończeniu szkół gimnazjalnych.
8. Co to jest mowa i na czym polega jej doskonałość.

Leon Krókowski.

b) W języku niemieckim.

W klasie V.

1. Eine Hasenjagd zu Wasser. (Auf Grund der Schullectüre).
2. Dankbarkeit eines Thieres. (Auf Grund der Schullectüre. Schulaufgabe).
3. Inhalt des Gedichtes „Kraniche des Ibykus“.
4. Inhaltsangabe des Gedichtes „Aus dem Walde“. Schulaufgabe.
5. Ein braver Sohn. (Erzählung auf Grund der Schullectüre).
6. Inhalt des Gedichtes „Die Glücklichen“. Schulaufgabe.
7. Inhalt und Grundgedanke der Ballade „Der Zauberlehrling“. Schulaufgabe.
8. Treue eines Dieners. (Auf Grund des Lesestückes „Der alte Diener“).
9. Inhalt des Gedichtes „Thetis und Achilles“. Schulaufgabe.
10. Beschreibung des Geburtsortes.
11. Vorzüge der Lykurgischen Gesetzgebung. (Auf Grund der Schullectüre).

12. Inhalt des Gedichtes „Die Bürgschaft“. Schulaufgabe.
13. Der Monat Mai.
14. Inhalt des Lesestückes „Der doppelte Schwur der Besserung“. Schulaufgabe.

E. Szajdzicki.

W klasie VI.

1. Reineke und seine Streiche (d.).
2. Der Wunschring (s.).
3. Pytheas und seine Entdeckungsreise (d.).
4. Graf Rudolf von Habsburg (nach Schiller; s.).
5. Das Todtenreich nach griechischer Vorstellung und nach Dante (d.).
6. Karl der Grosse als Eroberer und Organisator (d.).
7. St. Georgs Ritter (v. Uhland; s.).
8. Hörnen Siegfried (s.).
9. Der Wirt zum Goldenen Löwen und seine Frau (nach Goethes Hermann und Dorothea (d.).
10. Der Historische Hintergrund in Goethes Hermann und Dorothea (s.).
11. Folgen der Kreuzzüge (d.).
12. Johannas Jugend (nach historischer Ueberlieferung und nach Schillers Jungfrau von Orleans; s.).
13. Treue und Rache in der deutschen Heldensage (d.).
14. Johannas Schuld und Sühne (nach Schillers Jungfrau von Orleans).

J. Kannenberg.

W klasie VII.

1. Das Leben, eine Reise.
2. Exposition des Lustspiels Minna von Barnhelm. (Schulaufgabe).
3. Der Wald in Beziehung zum Menschen.
4. Auf welche Weise erfährt Minna von Barnhelm von der Anwesenheit Tellheims in Berlin? (Schulaufgabe).
5. Siegfrieds Tod. (Auf Grund des Lesestückes „Das Nibelungenlied“). Schulaufgabe.
6. Auf welche Weise führte Philipp den Untergang Griechenlands herbei?

7. Inhalt und Gedankengang des Anfangsmonologs in Goethes „Iphigenie auf Tauris“. Schulaufgabe.
8. Auf welche Weise sucht Iphigenie den Heiratsantrag des Königs Thoas zurückzuweisen?
9. Wie lernen sich Orest und Iphigenie gegenseitig kennen? Schulaufgabe.
10. Die Fabel des Dramas „Iphigenie auf Tauris“. Schulaufgabe.
E. Szajdzicki.

W klasie VIII a.

1. Trau! schau wem.
2. Schilderung der Anfangsscene in Goethes „Egmont“. Schulaufgabe.
3. Das Aufschieben, eine böse Sitte.
4. Die bestrafte Wissbegierde. (Auf Grund des Gedichtes „Das verschleierte Bild zu Sais. Schulaufgabe).
5. Das Grab eines Kindes. (Auf Grund der Elegie „Klage der Ceres“.
6. Warum ist der Mensch niemals mit seinem Schicksale zufrieden? (Auf Grund der I. Satire des Horaz).
7. Gedankengang des Gedichtes „Das Lied von der Glocke“. Schulaufgabe.
8. Schilderung der Scene zwischen Octavio und Max in Schillers „Piccolomini“. (Schulaufgabe).

E. Szajdzicki.

W klasie VIII b.

1. Des Lebens ungemischte Freude ward keinem Sterblichen zutheil.
2. Schilderung der Scene zwischen Margaretha und Machiavell in Goethes „Egmont“. Schulaufgabe.
3. Lerne schweigen, o Freund, dem Silber wohl gleicht die Rede; Aber zur rechten Zeit schweigen ist lauterer Gold. (Herder).
4. Scene zwischen Egmond und Oranien. (Auf Grund der Schullectüre. Schulaufgabe).
5. Der Ackerbau, Anfang der Cultur. (Auf Grund des Ged. „Das eleusische Fest“).

6. Aequam memento in rebus arduis servare mentem. (Nach Hor. carm. II. 3).
7. Wallensteins Abfall vom Kaiser. (Auf Grund der Schulllectüre. Schulaufgabe).
8. Auf welche Weise sucht die Gräfin Terzky den Wallenstein zum Verrath zu bewegen? (Schulaufgabe).

E. Szajdzicki.

c) Tematy dla piśmiennego egzaminu dojrzałości.

1. Zadanie polsko-łacińskie:

Przełożyć na język łaciński ustęp p. t.: „Ostatnie chwila Temistoklesa“.

2. Zadanie łacińsko-polskie:

Przełożyć na język polski z mowy Cycerona „pro Sex. Roscio Amerino cap. 23 i 24 § 64—68“.

3. Zadanie greckie:

Przełożyć na język polski z dyalogu Platona „Laches“ od początku do słów: ὅξιοι γενεοῖντο ὁ ἔχουσι.

4. Zadanie polskie:

Jaki wpływ wywarła literatura klasyczna na rozwój literatury polskiej?

5. Zadanie niemieckie:

Welchen Umständen hatten die Römer ihre Weltherrschaft zu verdanken?

6. Zagadnienie matematyczne:

$$a) \quad \left| \begin{array}{l} x + y - \sqrt{\frac{x+y}{x-y}} = \frac{306}{x-y} \\ x^2 + y^2 = 1476. \end{array} \right.$$

b) W jakiej szerokości geograficznej wynosi stopień równoleżnika 100 km., skoro promień ziemski liczy 6377.4 km. 2.

c) Dług w kwocie 5000 złr. ma być umorzony w 23 latach równymi ratami półrocznymi przy oprocentowaniu składanem po 5½%. Jak wielkie są raty półroczne?

IV.

ZBIORY NAUKOWE.

a) Biblioteka nauczycielska.

1. Z końcem roku szk. 1895 liczyła biblioteka 2522 dzieł w 4644 tomach i 49 zeszytach.

W roku bieżącym:

a) zakupiono 54 dzieł w 105 tomach.

b) otrzymano w darze 26 dzieł w 26 tomach.

Z końcem r. szk. 1896 ma biblioteka 2602 dzieł w 4775 tomach i 49 zeszytach.

2. Zakład prenumeruje następujące czasopisma:

1. Muzeum. 2. Przewodnik bibliograficzny. 3. Przewodnik naukowy i literacki. 4. Biblioteka warszawska. 5. Przegląd polski. 6. Rodzina i Szkoła. 7. Zeitschrift f. d. österr. Gymnasien. 8. Eos. 9. Oesterr.-ung. Revue. 10. Neue Jahrbücher f. Philologie und Paedagogik. 11. Das humanistische Gymnasium. 12. Zeitschrift f. d. physikalischen. u. chem. Unterricht. 13. Naturwiss. Rundschau.

3. a) Dzieła zakupione:

1. Słownik geograficzny (c. d.). 2. Die österr.-ung. Monarchie in Wort und Bild (2 egz. c. d.). 3. Biblioteka uniwersalna r. 1894 i 1895. 4. Konic, Kartka z dziejów oświaty w Polsce. 5. Małecki, Z dziejów i literatury. 6. Sienkiewicz H., Pisma tom I—V i Quo vadis. 7. Szujski, Dzieła. Ser. II, 1—5. 8. Rehman, Tatry. 9. Grillparzer, Sämmtliche Werke. 10. Götzinger, Deutsche Dich-

ter. 11. Dettweiler, Didaktik u. Methodik des lateinischen Unterrichts. 12. Babrii Fabulae Aesopeae ed. Schneidewin. 13. Tacyta Żywot Agrykoli i Roczniki tłóm. Wł. Okęcki. 14. Guiraud, Grecya II tłóm. Popławski. 15. Plato, Dialogi ed. Hermann et Wohlrab. 16. Isocratis orationes ed. Benseler-Blass. 16. Lebegue, Exercices grecs 2 t. 17. Parnajon, Exercices grecs. 18. Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Cz. III (2 egz.). 19. Rawer, Dzieje ojczyste (2 egz.). 20. Zakrzewski, Historia powszechna. T. I. Wyd. drugie (2 egz.). 21. Lewicki, Zarys historii Polski i Rusi. 22. Petelenz-Werner, a) Deutsches Lesebuch f. d. V. Cl. b) f. d. VIII Classe. 23. Lindner-Kulczyński, Wykład psychologii. 24. Nowicki-Limbach, Zoologia wyd. 7.

b) otrzymano w darze:

1. Belehrung über die Vermeidung von Unglücksfällen durch Elektrizität. 2. Prager, Studien aus dem Gebiete der class. Alterthumswissenschaft. Heft V od Wys. c. k. Min. w. i. o. 3. Sprawozdanie c. k. Rady szkolnej krajowej o stanie szkół średnich w r. 1894/5. 4. Sprawozdanie z czynności Komisyi dla spraw przemysłowych i Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. T. XV. zesz. 2. od Wys. Wydziału kraj. 5. Wydawnictwa Akademii umiej. z r. 1895 i 1896. 6. Prace filologiczne T. Vgo zesz. I od fundacyi im. Mianowskiego. 7. Od Tow. naucz. szk. wyższ. a) C. Julii Caesaris Commentarii de bello gallico wydał Terlikowski. b) Semkowicz, Opowiadania z dziejów powsz. Cz. III. 8. Od autorów: a) ks. Bukowski J., Pamiętnik pierwszego zjazdu XX. Katechetów. b) Lityński M., Cesarz Tyberiusz i o dzisiejszym stanie nauki geografii. 9. Od prof. Dziamy: Piramowicz, Powinności nauczyciela.

J. Taborski.

b) Biblioteka uczniów polska.

1. Z końcem roku szkolnego 1895 liczyła 521 dzieł w 881 tomach.

2. W roku szkolnym 1896 przybyło 24 dzieł w 55 tomach.

Z końcem roku szkolnego 1896 liczyła 545 dzieł w 936 tomach.

Zakupiono: 1. Szekspira, Makbeth (5 egz.). 2. Reinhold

Heidenstein, Pamiętniki o wojnie moskiewskiej (10 egz.). 3. Wybór nowel i opowiadań najznak. współcz. pis. polskich (5 egz.). 4. Karol Szajnocha, Krzysztof Opaliński (5 egz.). 5. Maspero, Egipt i Assyrya. 6. Cybulski, Odczyty o poezyi polskiej. 7. German L., O dramatach Szujskiego. 8. Spasowicz, Pisma T. I—VI (6 tomów). 9. Chmielowski, Zarys literatury z ostatnich lat 20. 10. Dante, Boska Komedia, tł. Stanisławski. 11. Korzeniowski, Andrzej Batory. 12. Tenże, Wąsy i Peruka. 13. Tenże, Emeryt. 14. Tenże, Garbaty. 15. Bełza, Hollandya. 16. Chełmicki, W Brazylii (2 t.). 17. Dunikowski, Od Atlantyku po góry skaliste. 18. Tenże, Z podróży do Ameryki. 19. Głowacki, Placówka. 20. Sienkiewicz, Quo Vadis (3 t.). 21. Biblioteka Uniwersalna za rok 1896 (12 volum.). 22. Chmielowski, Studya i szkice (2 t.). 23. Gostomski, Arcydzieło poezyi polskiej, Pan Tadeusz. 24. Tarnowski, Studya do historyi liter. polsk. Wiek XIX. Rozprawy i sprawozdania. (2 t.).

Mikołaj Mazanowski.

c) Biblioteka uczniów niemiecka.

Z końcem roku szkolnego 1895 liczyła 245 dzieł w 403 tomach.

W roku szkolnym 1896 przybyło dzieł 13 w 14 tomach.

Z końcem roku szkolnego 1896 liczyła: 258 dzieł w 417 tomach.

Zakupiono: 1. Der fliegende Holländer von Otto Hoffmann. 2. Hebels Schatzkästlein von Peter Diehl. 3. Das Buch vom braven Mann von Richard Roth. 4. Erzherzog Karl und sein Grenadier von Jul. Pederzani-Weber. 5. Das Kaiserbuch von Ferdinand Zöhrer. 6. Österreicher in Mexico von A. Groner.

Otrzymano w darze od księgarza Tempskiego:

1. Lessings Laokoon Schulausg. von Freytag. 2. Schillers Braut von Messina Schulausg. von Freytag. 3. Goethes „Aus meinen Leben“, Schulausg. von Freytag (w 2 tomach). 4. Schillers Räuber Schulausg. von Freytag. 5. Lessings „Hamburgische Dramaturgie“, Schulausg. von Freytag. 6. Goethes „Iphigenie auf Tauris“, Schulausg. von Freytag. 7. Lessings „Emilia Gallotti“, Schulausg. von Freytag.

Euzebiusz Szajdzicki.

d) Zbiór map i obrazów historycznych.

Zakupiono: 1. C. A. Bretschneider nach K. Spruner Historyczne mapy Europy. Gotha. Justus Pertes 10 map.

2. Seemann's Wandbilder — 10 obrazów.

Włodzimierz Alexandrowicz.

e) Gabinet fizyczny.

Zakupiono: 1. Wózek na szynach żelaznych do wykazania praw ruchu. 2. Globus astronomiczny. 3. Sprężynę namagnesowaną. 4. Przyrząd do osmozy. 5. Maszynę influencyjną Whimshursta.

A. M. Kawecki.

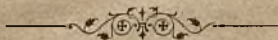
f) Gabinet historii naturalnej.

Zakupiono: 1) modele kwiatu lnu i kłoska owsa. 2) Fraasa tablice ścienne do geologii. 3) Leutemanna zoologiczny atlas ścienny.

W. Kulczyński.

g) Wzory rysunkowe.

Zakupiono w r. szk. 1896. 1) Fallenböck Alfred Wzory rysunkowe. 2) Modeli drewnianych 8.

V.

Ważniejsze rozporządzenia Władz szkolnych z roku szkolnego 1896.

1. Wysoka c. k. Rada szkolna krajowa okólnikiem z 9. grudnia 1895 l. 30251 poleca, by na przyszłość nie uwidoczniać wcale w świadectwie dojrzałości, że abiturient był kiedykolwiek z zakładu wykluczony.
2. Jego Ekscelencya Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 16. grudnia 1895 l. 30011 podaje wskazówki w sprawie odbywania egzaminów wstępnych do I. klasy.
3. Wysoka c. k. Rada szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 21. lutego 1896 l. 3841 poleca dyrekcjom przedstawiać wnioski z końcem każdego roku szkolnego w sprawie udzielania nauki przedmiotów nadobowiązkowych w roku następnym.
4. Wysoka c. k. Rada szkolna krajowa okólnikiem z dnia 25. kwietnia 1896 l. 8502 wydaje normy w sprawie odbywania zbiorowych wycieczek z młodzieżą szkolną.
5. J. E. Pan Minister W. i O. reskr. z 2. kwietnia 1896 l. 7188 polecił dyrekcjom uwolnić na rok szk. 1896/7 niezamożnych uczniów klasy I i VIII od obowiązku noszenia mundurków szkolnych.
6. Wysoka c. k. Rada szkolna krajowa okólnikiem z dnia 1. czerwca 1896 l. 11871 zezwala na używanie przy nauce szkolnej drukowanych preparacyj oraz komentarzy autorów łacińskich i greckich, tudzież określa zakres obydwu wspomnianych środków pomocniczych.

7. Wysoka c. k. Rada szkolna krajowa zaliczyła w poczet książek szkolnych:

- a) okól. z 3. sierpnia 1895 l. 14139: „M. T. Cyserona mowa An. Milonem, wyd. Nohl-Bednarski“ i „Cato maior wyd. Schiche-Rzepiński“;
- b) okól. z 26. sierpnia 1895 l. 20873: „Karol Rawer, Dzieje ojczyste dla młodzieży, Lwów, 1895“;
- c) okól. z 26. sierpnia 1895 l. 20716: „Zarys psychologii dla użytku szkół średnich, napisał ks. Dr. Pechnik, Lwów, 1895“;
- d) okól. z 26. sierpnia 1895 l. 19795: „Ks. Dr. Jougan, Liturgika katolicka, Lwów, 1895“;
- e) okól. z 20. sierpnia 1895 l. 19322: „Opowiadania z dziejów powszechnych dla niższych klas, napisał Dr. Semkowicz, część III, Lwów, 1895“;
- f) okól. z 26. sierpnia 1895 l. 16575: „W. Zakrzewski, Historia powszechna na klasy wyższe, t. I., Historia starożytna, wyd. II. Kraków, 1895“;
- g) okól. z 10. września 1895 l. 20871: „Ks. Dr. Jougan, Historia Kościoła katolickiego dla szkół średnich, Lwów, 1895“;
- h) okól. z 15. września 1895 l. 15800: „M. T. Ciceronis Laelius s. de amicitia, wyd. Schiche-Rzepiński“;
- i) okól. z 16. września 1895 l. 22421: „Podręcznik arytmetyki i początków algebry dla klas niższych, napisał Maryan Baraniecki, część III, i IV., Kraków, 1895“;
- j) okól. z 21. listopada 1895 l. 15594: „Mapa ścienna królestwa Galicyi i Lodomeryi, wydał St. Majerski, 1895“;
- k) okól. z 12. grudnia 1895 l. 31417: „Bilder zur Mythologie und Geschichte der Griechen und Römer von Theodor Hoppe, Wien“;
- l) okól. z 19. marca 1896 l. 2215: „a) Baranowski i Dzieżdzicki: Geografia powszechna, wyd. VII, Lwów, 1895“, b) „Mocnik i Maryniak, Geometria dla klas wyższych szkół średnich, wyd. IV, Lwów, 1895“, c) „Nowicki-Limbach, Zoologia dla klas niższych szkół średnich, wyd. VII, Lwów, 1895“;
- ł) okól. z 4. maja 1896 l. 7946: „Tulliusza Cyserona Mowy

w obronie Ligaryusza i Dejotara, wyd. Nohl-Bednarski, Praga, Tempski 1896“;

m) okól. z 19. maja 1896 l. 9292: „C. Julii Caesaris Commentarii de bello gallico, wydał Terlikowski, Lwów, 1896“;

8. Wysoka c. k. Rada szk. kraj. poleca do bibliotek szkolnych:

a) okól. z 22. marca 1896 l. 4631 dzieło: „Klejnoty miasta Krakowa“;

b) okól. z 19. maja 1896 l. 10990: „Schule und Jugendspiel von Lechner“;

*

†

*

Sprawa fizycznego rozwoju młodzieży szkolnej zajmowała grono nauczycielskie w równej mierze jak w latach poprzednich. Do tego celu zmierzały ćwiczenia gimnastyczne w porze letniej podczas pauz czyli przerw między godzinami nauki szkolnej na przyrzędach ustawionych w podwórzu gimnazyalnem. Ćwiczenia te odbywały się pod kierownictwem zastępcy nauczyciela Michała Ptaszyka na linie, żerdziach i drabinie sznurowej do spinania, na skoczni w dal i w górę, na krążniku i równoważni poziomej i pochyłej. Nadto podejmowali w stósownej porze gospodarze klas i inni profesorowie wycieczki z młodzieżą szkolną w okolice miasta Krakowa, w dniu zaś 20. maja przedsięwzięła młodzież dziesięciu klas, podzielona na trzy oddziały, pod nadzorem profesorów, całodzienną wycieczkę.

W porze zimowej korzystała młodzież szkolna licznie z torów łyżwiarskich Parku krakowskiego i Klubu łyżwiarskiego po niższej cenie wstępu.

VI.

KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny 1895/6 rozpoczęto uroczystem nabożeństwem w dniu 3. września.

Egzamina wstępne do klasy I. odbyły się częścią z końcem roku szkolnego 1895, częścią zaś z początkiem roku 1895/6 w dniach 1 i 2 września.

Wys. c. k. Rada szkolna krajowa dekretem z dnia 5. lipca 1895 l. 14326 przenosi zastępcę nauczyciela Józefa Wyrobka do c. k. gimnazjum w Wadowicach, zastępców zaś nauczycieli Stanisława Sobińskiego i Gerarda Felińskiego w tym samym charakterze służbowym do c. k. gimnazjum św. Anny w Krakowie, natomiast przydziela do tutejszego zakładu dotychczasowego zastępcę nauczyciela c. k. gimnazjum św. Anny w Krakowie Dra Zygmunta Zapalę.

Jego Ekscelencya Pan Minister W. i O. reskrytem z dnia 26. lipca 1895 l. 334 mianuje nauczyciela prywatnego gimnazjum OO. Jezuitów w Bąkowie Józefa Kannenberga rzeczywistym nauczycielem w tutejszym zakładzie.

Jego Ekscelencya Pan Minister W. i O. reskrytem z dnia 11. sierpnia 1895 l. 19037 oraz reskrytem z dnia 5. września 1895 l. 21000 udziela zmniejszenia liczby godzin naukowych na czas pierwszego półrocza r. s. 1895/6 profesorowi Piotrowi Cetnarowskiemu i zastępcy nauczyciela Romanowi Hamczykiewiczowi.

Wys. c. k. Rada szkolna krajowa dekretem z dnia 26. sierpnia 1895 l. 17061 przenosi zastępcę nauczyciela Leszka Dziameę z c. k. gimnazjum V. we Lwowie w tym samym charakterze służbowym do tutejszego zakładu.

Wys. c. k. Rada szkolna krajowa dekretem z dnia 11. września 1895 l. 22630 przyznaje profesorowi Teofilowi Krasnosielskiemu drugi, dekretem zaś z dnia 26. listopada 1895 l. 28825 profesorowi Józefowi Taborskiemu trzeci dodatek pięcioletni.

W dniach 4. października i 19. listopada obchodził zakład imieniny Najjaśniejszych Państwa uroczystem nabożeństwem; również wziął udział w nabożeństwach żałobnych za dusze ś. p. Cesarzowej Maryi Anny, Arcyksięcia Karola Ludwika i Cesarza Ferdynanda I.

Wys. c. k. Rada szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 10. grudnia 1895 l. 28831 upoważnia dyrekcję zakładu do przyjęcia drugiego pomocnika sługi szkolnego na sześć zimowych miesięcy.

Wydział krajowy król. Galicyi i Lodomeryi wraz z W. ks. Krakowskiem uchwałą z dnia 12. grudnia 1895 l. 73890 nadaje uczniowi V. klasy Janowi Luberdowiczowi stypendyum rocznych 100 złr. z fundacyi ś. p. Biskupa Pukalskiego, uchwałą zaś z dnia 27. grudnia 1895 l. 73855 uczniowi klasy I. Józefowi Sali stypendyum w kwocie rocznej 300 złr. z fundacyi ś. p. księżny Montleart.

W dniach od 7. do 15. stycznia 1896 przedsięwziął lustrację tutejszego zakładu c. k. Inspektor krajowy szkół gimnazjalnych JW. Pan Dr. Ludomił German.

W dniu 28. stycznia pożegnało grono nauczycielskie oraz młodzież szkolna uroczyście ks. Wojciecha Siedleckiego, który otrzymawszy instytucję kanoniczną na proboszcza w Mogile, z końcem I. półroczu ustąpił z posady katechety zakładu, jaką przez lat 15 z prawdziwym pożytkiem dla młodzieży szkolnej zajmował.

Wys. c. k. Rada szkolna krajowa dekretem z dnia 29. stycznia 1896 l. 1864 mianuje ks. Dra Adama Podwina zastępcą katechety w tutejszym zakładzie.

Jego Ekscelencya Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 21. stycznia 1896 l. 675 udziela zastępcom nauczycieli Władzy-

sławowi Krukowskiemu i Michałowi Ptaszykowi niżenia liczby godzin naukowych do połowy na czas drugiego półrocza b. r. szkol. 1896.

W dniu 30. stycznia 1896 zakończono pierwsze półrocze, drugie zaś rozpoczęto w dniu 3. lutego.

Jego Ekscelencya Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 29. lutego 1896 l. 4241 mianuje dotychczasowego zastępcę katechety ks. Dra Franciszka Goibę rzeczywistym nauczycielem religii rzym.-katolickiej w tutejszym zakładzie.

Pisemne egzamina dojrzałości odbyły się w zakładzie tutejszym w dniach od 11. do 16. maja, ustne zaś pod przewodnictwem dyrektora WP. Dra Leona Kulczyńskiego w dniach od 1. do 12. czerwca b. r. Wynik egzaminu dojrzałości podaje się pod koniec sprawozdania.

W ciągu roku szkolnego przystępowała młodzież katolicka trzy razy do św. Sakramentów spowiedzi i komunii; nadto odprawiała w czasie wielkanocnym trzydniowe rekolekcyje.

Rok szkolny zakończono dnia 28. czerwca uroczystem nabożeństwem i rozdaniem świadectw.

*

*

*

† Dnia 7. listopada 1895. umarł po krótkiej a ciężkiej chorobie w domu rodziców swych uczeń klasy III b, Stanisław Jabłoński, młodzieniec moralny i pilny; za spokój Jego duszy odbyło się nabożeństwo żałobne w kościele OO. Dominikanów, w którym wzięło udział grono nauczycielskie oraz młodzież szkolna.

VII.

Statystyka uczniów.

Tytuły	I		II		III		IV	V	VI	VII	VIII		Razem
	a	b	a	b	a	b					a	b	
1. Liczba uczniów:													
Z końcem roku szk. 1895	40	45	28	31	29	27	54	88	41	57	35	—	425
Z początkiem r. szk. 1896	49	46	37	36	35	35	42	48	33	37	31	31	460
Przyjęto w ciągu r. s. 1896.	—	—	1	1	1	3	1	1	2	2	2	2	16
Ogółem przyjęto w r. s. 1896	49	46	38	37	36	38	43	49	35	39	33	33	476
a mianowicie:													
Z obcych zakładów:													
a) z promocyą	44	41	2	2	7	7	3	2	4	2	5	2	121
b) repetentów	8	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	2	8
Z tutejszego zakładu:													
a) z promocyą	—	—	36	33	25	27	39	45	29	37	28	28	327
b) repetentów	2	5	—	2	4	2	1	2	1	—	—	1	20
W ciągu roku wystąpiło	4	6	4	4	4	4	2	3	1	—	—	1	33
L. ucz. z końcem r. s. 1896.	45	40	34	33	32	34	41	46	34	39	33	32	448
a mianowicie:													
a) publicznych	45	40	33	32	31	34	40	46	33	35	32	32	438
b) prywatnych	—	—	1	1	1	—	1	—	1	4	1	—	10
2. Według miejsca urodzenia:													
Z W. Ks. Krakowskiego	26	15	16	14	18	12	17	16	16	19 ¹	14	13	196 ¹
Z Galicji	16	28	14 ¹	16	12 ¹	20	21 ¹	25	16 ¹	15 ²	16 ¹	17	211 ¹
Z innych krajów koronnych.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	— ¹	—	—	1 ¹
Z poza Austrii	3	2	2	2 ¹	1	2	2	5	1	1	2	2	25 ¹
Razem	45	40	33 ¹	32 ¹	31 ¹	34	40 ¹	46	33 ¹	35 ¹	32 ¹	32	433 ¹⁰
3. Według narodowości:													
Polaków	44	40	32 ¹	32 ¹	31 ¹	34	39 ¹	46	31	35 ¹	31 ¹	32	427 ⁰
Rusinów	1	—	1	—	—	—	1	—	2 ¹	—	1	—	6 ¹
Niemców	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Czechów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Razem	45	40	33 ¹	32 ¹	31 ¹	34	40 ¹	46	33 ¹	35 ¹	32 ¹	32	433 ¹⁰
4. Według wyznania:													
rzymsko-katolickiego	34	33	25 ¹	23 ¹	22 ¹	28	30 ¹	30	17	25 ²	22 ¹	24	312 ⁷
grecko-katolickiego.	1	—	1	—	—	—	1	—	2 ¹	—	1	—	6 ¹
ewangelickiego	—	—	2	—	—	—	—	3	1	—	—	1	7
mołdawskiego	10	7	5	9	9	6	9	13	13	10 ²	9	8	105 ²
Razem	45	40	33 ¹	32 ¹	31 ¹	34	40 ¹	46	33 ¹	35 ¹	32 ¹	32	433 ¹⁰
5. Wiek uczniów:													
11 lat liczyło	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
12 "	10	6	9	3	—	—	—	—	—	—	—	—	28
13 "	13	18	9 ¹	6	6	6	—	—	—	—	—	—	53 ¹
14 "	7	8	5	8	8	8	14	—	—	—	—	—	58
15 "	6	3	6	5 ¹	7	8	11	9	—	—	—	—	55 ¹
16 "	1	3	2	10	6	9	5	13	11	—	—	—	60
17 "	—	—	2	—	3	1	5	12	7 ¹	12 ²	—	—	42 ³
18 "	—	—	—	—	1	2	4 ¹	7	7	10 ²	8	4	42 ³
19 "	—	—	—	—	—	—	1	4	4	9	9	9	36 ¹
20 "	—	—	—	—	—	—	—	1	4	2	9	7	23
21 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	7	12
22 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3	6
23 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
24 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 ¹
Razem	45	40	33 ¹	32 ¹	31 ¹	34	40 ¹	46	33 ¹	35 ¹	32 ¹	32	433 ¹⁰

Tytuły	I		II		III		IV	V	VI	VII	VIII		Razem
	a	b	a	b	a	b					a	b	
6. Klasyfikacja uczniów za 2 półr.													
Stopień celujący otrzymało . .	1	4	—	2	1	2	3	3	2	4 ¹¹	4	3	29 ³
I.	30	25	27 ¹	24	22 ¹	23	36	38	24	21 ²	26	28	324 ⁵
II.	4	3	—	1	2	2	—	2	—	1	—	1	16
III.	2	3	3	2	3	1	—	—	—	—	—	—	14
Do egz. popr. przypuszcz. . .	8	6	3	3 ¹	3	6	1	3	7	9	2	—	50 ¹
Nie klasyfikowano	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem	45	40	33 ¹	32 ¹	31 ¹	34	40 ¹	46	33 ¹	35 ¹	32 ¹	32	433 ¹⁰
7. Opłaty szkolne:													
Opłatę szkolną płacono:													
w I półroczu	21 ¹	15 ¹	5	9	12	11	13 ¹	20 ¹	10	11 ¹	13 ¹	14	154 ⁹
w II półroczu	10	7	13 ¹	10 ¹	13 ¹	10	13	18	8	14 ¹	15 ¹	11	142 ⁹
Od połowy uwolniono:													
w I półroczu	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	3
w II półroczu	—	—	—	1	—	—	1	—	1	1	—	—	4
Od całej opł. uwolniono:													
w I półroczu	25	26	30	26	22	21	27	25	22	21	19	18	292
w II półroczu	35	33	20	21	18	24	26	28	24	20	17	21	267
Opłata szkolna wynosiła:													
w I półroczu	440	320	100	180	240	220	290	420	210	310	280	280	3290
w II półroczu	200	140	280	230	260	200	270	360	170	370	320	220	3040
Razem	640	460	380	410	520	420	560	780	38 ¹	680	600	500	6330
Taksy wstępne wynosiły . .	98·7	86·1	4·2	4·2	16·8	18·9	6·3	4·2	10·5	4·2	10·5	8·4	273
Datki na środki naukowe . .	49	46	38	37	36	38	43	49	35	39	33	33	476
Taksy za dupl. świadectw . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
8. Frekwencja na nauce przedmio- tów nadobowiązkowych:													
Historja kraju rodzinnego . .	—	—	—	—	31	34	40	—	33	35	—	—	173
Język francuski	—	—	—	—	8	2	9	9	—	—	5	3	36
Kaligrafia	18	21	16	10	—	—	—	—	—	—	—	—	55
Rysunki	1	2	8	1	2	2	4	6	—	—	—	—	26
Śpiew	5	5	6	2	2	3	6	7	3	7	—	5	50
Religia moźeszowa	10	7	5	9	9	6	9	13	13	10	9	8	108
Gimnastyka	16	21	15	14	8	8	17	16	13	9	—	—	137
9. Stypendya.													
Stypendya pobierało	—	1	—	—	—	—	—	4	1	1	1	1	9
Łączna kwota pobr. styp. . .	—	300	—	—	—	—	—	387·50	150	157·50	450	100	1545

VIII.

Pomoc koleżeńska.

W roku szkolnym 1896 wpłynęło składek dobrowolnych na rzecz ubogich uczniów 114 złr. 75 ent.; z których wydano na wsparcie najbiedniejszych uczniów 99 złr. 40 ent.; pozostaje na rok następny 15 złr. 35 ent.

Ks. Franciszek Gołba.

IX.

KLASYFIKACYA UCZNIÓW

za drugie półrocze r. szk. 1895.

Klasa I. a.

1. Nowak Piotr	12. Kocyan Tadeusz	23. Pniewski Witold
2. Buliński Teodor	13. Kostrzewski Jan	24. Pudek Roman
3. Cholewa Józef	14. Kremler Henryk	25. Rogowski Roman
4. Deiches Władysław	15. Kwieciński Ignacy	26. Schönberg Natan
5. Fijoł Kazimierz	16. Lehrfreund Henryk	27. Schudmak Selig
6. Gancarczyk Piotr	17. Lelito Jan	28. Snopkiewicz Wład.
7. Gelbwachs Salomon	18. Łazarski Tadeusz	29. Tangl Ludwik
8. Gostkowski Rajmund	19. Łopatowski Maryan	30. Walla Zdzisław
9. Hauptmann Jakób	20. Majocha Wincenty	31. Zinków Maryan
10. Kaczor Bartłomiej	21. Makowski Kazimierz	
11. Kamusiński Wojciech	22. Ost Józef	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 8, stopień drugi otrzymało 4, stopień trzeci 2 uczniów.

Klasa I. b.

1. Blumenfeld Wiktor	11. Janik Piotr	21. Romanyszyn Stanisł.
2. Piotrowski Stanisław	12. Jugendfein Jan	22. Sora Ignacy
3. Sala Józef	13. Krupiński Józef	23. Stahr Samuel
4. Ziesner Izidor	14. Kuczmierczyk Kazim.	24. Szymczyk Jan
5. Dąbrowski Eugen.	15. Kunz Karol	25. Walas Władysław
6. Dłuski Henryk	16. Marczyński Antoni	26. Weisslitz Salomon
7. Dobosz Adam	17. Neustein Kalikst	27. Wiekierok Antoni
8. Fränkel Wilhelm	18. Pilch Władysław	28. Wimmer Stanisław
9. Gutmann Henryk	19. Riess Adam	29. Żuławiński Ludwik
10. Hejda Władysław	20. Riess Wiktor	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5, stopień drugi otrzymało 3, stopień trzeci 3 uczniów.

Klasa II. a.

1. Abłamowicz Tadeusz	11. Józefik Władysław	21. Simon Gustaw
2. Arzt Kazimierz	12. Kołodziejczyk Jan	22. Simon Jan
3. Buczyński Jan	13. Korpál Kazimierz	23. Sponder Feliks
4. Duliński Piotr	14. Kuchyt Wilhelm	24. Szeliga Stanisław
5. Dutkiewicz Tadeusz	15. Lövy Leopold	25. Świerczek Jan
6. Gabryel Czesław	16. Odachowski Bolesław	26. Walas Walenty
7. Galus Władysław	17. Pałasiński Józef	27. Zieleniewski Ludwik
8. Gulkowski Andrzej	18. Piekarczyk Stanisł.	Prywatysta:
9. Hoffmann Szymon	19. Plata Tadeusz	28. Radomyski Stanisł.
10. Iwanicki Tadeusz	20. Romanowski Michał	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3, stopień trzeci otrzymało 3 uczniów.

Klasa II. b.

1. Górnisiewicz Jan	10. Himmelblau Józef	19. Miszewski Marian
2. Silberstein Henryk	11. Hrapkiewicz Karol	20. Neustein Augustyn
3. Biliński Mieczysław	12. Hubaczek Higieniusz	21. Pilecki Alfred
4. Burstin Berisch	13. Jarosz Walenty	22. Stajch Władysław
5. Dworski Władysław	14. Kornblum Filip	23. Trepka Bronisław
6. Federgrün Salomon	15. Kotulecki Franciszek	24. Turchan Jan
7. Fromowicz Samuel	16. Krzywda Ludwik	25. Wetzstein Mojżesz
8. Fryc Paweł	17. Lenik Stanisław	26. Wortsman Mojżesz
9. Gajewski Lesław	18. Loria Leon	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3, stopień drugi otrzymał 1, stopień trzeci 2 uczniów.

Klasa III. a.

1. Nüssenfeld Józef	9. Komala Józef	17. Myszkowski Stanisł.
2. Brenner Szymon	10. Kostrzewski Józef	18. Ochmański Adolf
3. Cholewiński Wład.	11. Kurek Jan	19. Pachulski Stanisław
4. Danek Paweł	12. Lankosz Walenty	20. Tafler Chaim
5. Dulski Bronisław	13. Lipski Feliks	21. Tyralik Franciszek
6. Fraenkel Leon	14. Łahociński Jan	22. Woliński Władysł.
7. Groeger Gustaw	15. Margulies Dawid	23. Zapala Piotr
8. Holicz Ludwik	16. Maschler Izydor	24. Engl Wład. (Prywat.)

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3, stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 3 uczniów.

Klasa III. b.

1. Cież Józef	10. Kuliński Jan	19. Sekułowicz Ignacy
2. Marczyński Jan	11. Leser Maurycy	20. Skimina Ludwik
3. Bednarczyk Stanisł.	12. Liban Tadeusz	21. Szwejkowski Bolesł.
4. Burstyn Henryk	13. Lokański Henryk	22. Szybowski Władysł.
5. Fendler Saul	14. Nawrot Edward	23. Szyszka Michał
6. Gołemberski Michał	15. Pilch Jan	24. Taboriski Józef
7. Janik Wincenty	16. Polończyk Józef	25. Wazł Edward
8. Kolman Stanisław	17. Rothhirsch Roman	
9. Koziół Wojciech	18. Sapalski Marian	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 6, stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 1 uczeń.

Klasa IV.

1. Dawidowski Karol	14. Jeż Franciszek	27. Nowicki Kazimierz
2. Pilecki Leon	15. Jossé Tadeusz	28. Pachonński Antoni
3. Pokorny Bruno	16. Juras Jan	29. Paczowski Andrzej
4. Bulwa Dawid	17. Kaczmaczyk Józef	30. Rittermann Wilh.
5. Cylicki Adam	18. Kasprzyk Antoni	31. Rosenhauch Edm.
6. Dąbrowski Tadeusz	19. Kaufmann Mojżesz	32. Schedy Otton
7. Feldblum Szymon	20. Kosiba Stefan	33. Schrott Edward
8. Feliś Karol	21. Królikowski Antoni	34. Siekirski Bronisław
9. Freundlich Mojżesz	22. Łatkiewicz Maryan	35. Sołga Stanisław
10. Gaertner Władysław	23. Matusiński Wład.	36. Süsskind Wilhelm
11. Goldwasser Maksym.	24. Münnich Edward	37. Szybowski Stanisł.
12. Gorecki Piotr	25. Niżyński Kazimierz	38. Wimmer Tadeusz
13. Grossman Chaskel	26. Nowak Stanisław	39. Zaporowski Jan

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucznia.

Klasa V.

1. Goldberger Ulryk	15. Gabrys Adam	29. Pajor Zygmunt
2. Luberdowicz Jan	16. Gottlieb Samuel	30. Pardyak Ferdynand
3. Solarski Julian	17. Góra Stefan	31. Paszek Wojciech
4. Ader Zygmunt	18. Halpern Edward	32. Potocki Antoni
5. Altendorf Simon	19. Iwanicki Czesław	33. Radwański Wład.
6. Bączkowski Zdzisław	20. Kała Józef	34. Rubinstein Aron
7. Buchała Stanisław	21. Knaus Konrad	35. Simon Michał
8. Długocki Franciszek	22. Kondraczek Stefan	36. Suwada Karol
9. Domański Władysław	23. Krzyżanowski Wacł.	37. Tomaszewski Jan
10. Eminowicz Ludwik	24. Landau Levy	38. Wandasiewicz Tad.
11. Faust Elias	25. Lehrfreund Zyg.	39. Wachowicz Józef
12. Fendler Samuel	26. Margulies Joachim	40. Zathey Hugo
13. Filipkiewicz Stefan	27. Mastalski Stanisław	41. Zuławiński Piotr
14. Fischer Stanisław	28. Molkner Stanisław	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3, stopień drugi otrzymało 2 uczniów.

Klasa VI.

1. Błachociński Stanisł.	10. Fromowitz Wolf	19. Menschek Henryk
2. Schneider Jan.	11. Gutmann Maurycy	20. Ochmański Adam
3. Armhaus Adolf	12. Hankiewicz Izidor	21. Piotrowski Jan
4. Celewicz Józef	13. Herz Markus	22. Schek Julian
5. Deiches Maksymilian	14. Jarczyk Stanisław	23. Sobolewski Sew.
6. Drożdżikowski Al.	15. Kampf Leopold	24. Sołwiński Adam
7. Eichorn Fryderyk	16. Landau Jonas	25. Wandasiewicz Ad.
8. Filimowski Stanisław	17. Liszka Jan	26. Wasserberg Izak
9. Fränkel Jonas	18. Lustgarten Wład.	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów.

Klasa VII.

1. Cieślík Antoni	10. Gorgoń Franciszek	19. Romański Wiktor
2. Kaufmann Hugo	11. Gutman Maksym.	20. Schönwetter Henr.
3. Krzyżanowski Bron.	12. Herman Leon	21. Söldinger Henryk
4. Płonka Ludwik	13. Iwański Jan	22. Szafrński Feliks
5. Bilski Klemens	14. Korngold Józef	23. Szymczykiewicz K.
6. Burtan Wojciech	15. Krókowski Roman	24. Tarnawski Miecz.
7. Dalet Józef	16. Lauer Samuel	25. Winnicki Włodz.
8. Filipkiewicz Wład.	17. Mirtenbaum Leon	
9. Gargul Karol	18. Muszyński Eug.	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 9, stopień drugi otrzymał 1 uczeń.

Klasa VIII. a.

Stopień celujący otrzymało	4
Stopień pierwszy otrzymało	27
Do egzaminu poprawczego przeznaczono	2
Razem . .	33

Klasa VIII. b.

Stopień celujący otrzymało	3
Stopień pierwszy otrzymało	28
Stopień drugi otrzymało	1
Razem . .	32

Wynik egzaminu dojrzałości.

Do egzaminu dojrzałości zgłosiło się:

a) uczniów publicznych	60
b) prywatny	1
c) eksternistów	7
Razem . .	68

a) z oddziału I:

Egzamin dojrzałości z odznaczeniem złożyli:

1. Liebermann Emil z Chodorowa, ur. 1877.
2. Reiner Leopold z Krakowa, ur. 1876.
3. Reiner Ryszard z Krakowa, ur. 1877.

Za dojrzałych uznani zostali:

4. Arzt Władysław z Przemyśla, ur. 1877.
5. Chrzan Bogusław z Przemyśla, ur. 1877.
6. Cybulski Teodor z Krzesławic, ur. 1876.
7. Einäugler Juliusz ze Lwowa, ur. 1878.
8. Feureisen Leopold z Krakowa, ur. 1877.
9. Fruchthändler Chaim z Krakowa, ur. 1876.
10. Gulkowski Stanisław z Krakowa, ur. 1878.
11. Kannenberg Tadeusz z Brodów, ur. 1877.
12. Korzeniowski Alfred z Krakowa, ur. 1877.
13. Kremler Hirsch z Krakowa, ur. 1876.
14. Lehrfreund Michał z Krakowa, ur. 1878.
15. Mieszkowski Zygmunt z Przemyśla, ur. 1876.
16. Nowacki Tadeusz z Weiskirchen, ur. 1875.

17. Rapoport Leon z Krakowa, ur. 1878.
18. Seifert Tadeusz z Krakowa, ur. 1876.
19. Siedlecki Leon z Krakowa, ur. 1878.
20. Skuba Stanisław z Krakowa, ur. 1878.
21. Solawa Wojciech z Więciórki, ur. 1876.
22. Sosnowski Kazimierz z Niepołomic, ur. 1875.
23. Stopczński Jan z Krakowa, ur. 1878.
24. Wierzejski Stanisław z Przemyśla, ur. 1875.
25. Zakrzeński Karol z Krakowa, ur. 1878.
26. Czerkawski Zygmunt (prywat.) z Rolatyna, ur. 1873.
27. Gissmann Karol (ekster.) z Ponie, ur. 1873.
28. Świerczewski Emil (ekster.) z Radwanowic, ur. 1875.

b) z oddziału II:

Egzamin dojrzałości z odznaczeniem złożyli:

29. Gołąb Stanisław z Rzeszowa, ur. 1878.
30. Kręciosz Jan z Bronowic Wielkich, ur. 1775.
31. Kubelka Zygmunt z Krakowa, ur. 1876.
32. Süskind Dawid z Bochni, ur. 1878.

Za dojrzałych uznani zostali:

33. Beckmann Ignacy z Krakowa, ur. 1877.
34. Berszakiewicz Jan z Cieszkowic, ur. 1873.
35. Bułat Jan ze Szczytnik, ur. 1875.
36. Dobrowolski Stanisław z Krakowa, ur. 1876.
37. Faust Simon z Podgórze, ur. 1877.
38. Filimowski Ludwik z Rzeszowa, ur. 1877.
39. Friedmann Morytz z Krakowa, ur. 1877.
40. Goldgart Maurycy z Krakowa, ur. 1878.
41. Gryglowski Mieczysław z Ulanowa, ur. 1876.
42. Grygloski Karol z Piasków, ur. 1875.
43. Gutwiński Franciszek z Weryni, ur. 1877.
44. Karabiński Felix z Krzeslina, ur. 1876.
45. Kasprzyk Benedykt ze Straszowej, ur. 1876.
46. Kubiś Józef z Ulanowa, ur. 1877.
47. Kiszka Stanisław z Dolnej Wsi, ur. 1875.
48. Korolewicz Piotr z Krakowa, ur. 1874.
49. Krawczyński Franciszek ze Skrzydlonej, ur. 1876.
50. Krakowski Bolesław z Tarnopola, ur. 1872.
51. Podcimiński Kazimierz z Wieliczki, ur. 1878.
52. Sławnski Wincenty z Krakowa, ur. 1877.
53. Weinheber Efraim z Regulic, ur. 1877.
54. Woźniczka Ignacy z Tłuczani Dolnej, ur. 1876.
55. Żegestowski Kazimierz z Nawojowej Góry, ur. 1875.
56. Żukowski Tadeusz z Krakowa, ur. 1876.
57. Klein Jan z Krakowa, (ekster.), ur. 1874.
58. Wężyk Józef z Witulina (ekster.), ur. 1877.

Sześciu abiturientom pozwolono poprawić egzamin po feryach z jednego miotu, reprobowano zaś 2 publicznych i jednego eksternistę na rok, tu jednego eksternistę bez terminu.

Do Rodziców i Opiekunów.

Wpisy uczniów na rok szkolny 1896/7 odbędą się d. 29, 30 i 31 sierpnia. Późniejsze zgłoszenie się do zapisu tylko w wyjątkowych wypadkach może być uwzględnione.

Uczniowie mają się zgłaszać do wpisu osobiście w towarzystwie rodziców lub opiekunów i przedłożyć świadectwo z ostatniego półrocza.

Uczniowie nowo do zakładu wstępujący mają przedłożyć:
a) metrykę urodzenia, b) świadectwo szkolne i c) złożyć takse wpisową w kwocie 2 złr. 10 cnt. w. a.

Nadto winien każdy uczeń, wstępujący po raz pierwszy do zakładu, przedłożyć świadectwo rewakcynacji (powtórnego szczepienia ospy), odbytej w roku poprzedzającym wstąpienie do szkoły. Bez takiego dowodu nie wolno przyjąć ucznia do zakładu.

Każdy uczeń przy wpisie ma złożyć 1 złr. na pomnożenie środków naukowych.

Opłata szkolna, która ma być złożoną w pierwszych sześciu tygodniach każdego półrocza, wynosi 20 złr. w. a. na jedno półrocze.

Rodzice i opiekunowie zechcą przy wpisie oświadczyć dyrekcyi, czy sobie życzą, aby ich synowie lub pupile pobierali naukę w przedmiotach nadobowiązkowych. Kto naukę tę rozpocznie, temu nie wolno jej przerywać przed końcem roku bez zezwolenia dyrekcyi.

Egzamina wstępne do I klasy odbywają się w dwóch terminach, z których pierwszy przypada na 1 lipca, drugi na 1 i 2 września.

Egzamina poprawcze ze wszystkich klas odbędą się w dniach 30 i 31 sierpnia; na egzamina wstępne do klas wyższych przeznaczają się dni 1 i 2 września.

Nabożeństwo wstępne odbędzie się dnia 3 września, a dnia 4 września rozpocznie się regularna nauka szkolna.

W Krakowie, dnia 28 czerwca 1896.

Tadeusz Świąda
dyrektor.